

”SIELLÄHÄN NE MUUTKIN SEISOO, MIKSI EN MINÄKIN”
Kertomuksia ruokajakelussa asioivien ihmisten
kohtaamisista

Sanna Väisänen

Opinnäytetyö

Syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Syrjäytymisvaarassa olevien hyvin-
voinnin- ja terveydenedistäminen

Sosionomi (ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Väisänen, Sanna. ”Siellähän ne muutkin seisoo, miksi en minäkin” Kertomuksia ruokajakelussa asioivien ihmisten välisistä kohtaamisista ja ajatuksista tulevaisuudesta. Helsinki. 55 s. 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Syrjäytymisvaarassa olevien hyvinvoinnin- ja terveyden edistäminen, sosionomi (YAMK)

Opinnäytetyö liittyy Vantaan kaupungin, Vantaan seurakuntien ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteiseen hankkeeseen nimeltä Yhteinen pöytä, joka on alkanut pilottina vuonna 2014.

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia ruoka-avussa asioivien ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita ja miten ne vaikuttavat kokemukseen sosiaalisesta osallisuudesta, lisäksi tavoitteena on kartoittaa ihmisten näkemyksiä heidän tulevaisuudesta.

Teoreettinen viitekehys muodostuu syrjäytymisen ja huono-osaisuuden taustoitamisesta. Pääkäsitteinä ovat osallisuus ja yhteisöllisyys. Osallisuudella tarkoitetaan kokemusta ja tunnetilaa, mahdollisuuksia toimintaan sekä toimintakykyä. Vertaisista muodostuva yhteisö helpottaa arjen hallintaa ja edesauttaa yksinäisyydestä irtaantumisessa.

Opinnäytetyö on laadullinen narratiivinen tutkimus. Aineistonkeruu tapahtui narratiivisten haastattelujen kautta ja havainnoimalla asukastilassa sekä ulkona ruokajonossa. Haastatteluja oli yhteensä kuusi, yksi haastatteluista työntekijän. Havainnointikertoja oli kuusi ja ne olivat pituudeltaan puolestatoista tunnista neljään tuntiin.

Keskeisinä tuloksina selvisi, että ruoka-avussa asioivien väliset suhteet lievittävät yksinäisyyttä, mahdollistavat yhdenvertaisuuden tunteet ja kävijöiden välillä vallitsee keskinäinen huolenpito ja kontrolli. Tiedon välitys koettiin tärkeäksi. Vapaaehtoistyö voi olla mahdollisuus saada kokea itsensä hyödylliseksi. Päihitteidenkäyttäjät nähdään joukkona, jota ei hyväksytä yhteisöön, eikä ymmärretä. Tulevaisuudessa ei odoteta muutosta taloudelliseen tilanteeseen, mutta ihmiset ovat sopeutuneet elämäänsä ja nauttivat pienistä asioista, joita elämä tarjoaa.

Vertaissuhteet mahdollistavat osallisuuden kokemuksen, mutta yhteiskunnallisella tasolla osallisuus ei mahdollistu. Tiedonkulkua pitäisi tehostaa, mikä mahdollistaisi osallistumisen ja lisäisi valinnanmahdollisuuksia. Ulkona tapahtuva ruonjakelu ei ole ihmisarvon mukaista toimintaa. Syrjäytyneimpiin saataisi paremmin kontakti sisätilassa, missä olisi mahdollisuus osallistua yhteisölliseen toimintaan.

Asiasanat: huono-osaisuus, osallisuus, yhteisöllisyys, ruoka-apu, Yhteinen pöytä, narratiivinen tutkimus.

ABSTRACT

Väisänen, Sanna. "That's where they all stand, why not me". Stories of people interacting when receiving food aid and their thoughts about future. 55 p. 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki. Diaconia University of Applied Sciences. Master of Social Services (UAS master's degree) Promotion of the health and wellbeing of people in danger of marginalisation.

The aim of the study was to research people's social connections when receiving food aid and what their meaning for them is. The study also collects data on people's thoughts of their future. The research data can be used for developing new forms to reinforce the sense of participation and coping in everyday life.

The theoretical frame consists of deprivation and exclusion. The main concepts are social participation and peer community. Social participation can be seen as an emotional state and being able to participate and act. Peer groups support each other and help to sooth the loneliness and cope in everyday life.

The research method was qualitative. The data was collected by narrative interviews and by observation. There were 6 interviewed, one of which was an employee. The analysis was conducted by narrative analysis and analyzing the narratives.

The main results showed that it is important to have peer contacts for people receiving food aid. Contacts ease the loneliness and bring out the feeling of being equal. Change of information was considered important among food aid receivers. Voluntary work is a possibility to have a meaning in one's life. Substance abusers are not welcomed in the peer group.

Social participation is a possibility in peer groups of those who receive food aid, but on the level of society in general social participation is not happening. People should have more information about their possibilities. Food aid should take place indoors, so that the most deprived persons could be reached. Delivering free food outside does not value human dignity enough.

Key words: deprivation, social participation, community, food aid, Yhteinen pöytä

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	6
2 HUONO-OSAISUUS HYVINVOINTIVALTIOSSA	8
2.1 Huono-osaisuus ja syrjäytymisen riski.....	8
2.2 Köyhyyden ulottuvuudet	9
2.3 Ruoan ilmaisjakelu arjen selviytymisen tukena	11
3 REUNALTA KOHTI OSALLISUUTTA.....	13
3.1 Osallisuus käsitteenä	13
3.2 Vertaisyhteisöistä voimavaroja	14
4 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	17
4.1 Yhteinen pöytä -hanke.....	17
4.2 Opinnäytetyön tutkimuskysymysten muotoutuminen.....	18
4.3 Narratiivinen tutkimusote ja aineistonkeruu	19
4.4 Aineiston analyysi.....	21
5 KOHTAAMISIA RUOKAJAKELUSSA	23
5.1 Haastateltujen taustojen kuvausta.....	23
5.2 Yhteenkuuluvuuden tunteita	23
5.3 Keskinäinen huolenpito ja sosiaalinen kontrolli	25
5.4 Yksinäisyyden lievittäminen.....	27
5.5 Tietojen vaihtaminen	28
5.6 Vapaaehtoistyö mahdollisuutena.....	29
5.7 Tulevaisuuden näkymiä ja haaveita	30
5.8 Eläkeläisen selviytymistarina tyypiesimerkkinä	32
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA	35
6.1 Vertailua aikaisempiin tutkimustuloksiin	35

6.2 Opinnäytetyön tulosten pohdintaa	37
7 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	40
7.1 Luotettavuus.....	40
7.2 Tutkimusetiikka.....	42
8 LOPPUSANAT	44
LÄHTEET	46
LIITE 1: Narratiivinen haastattelurunko.....	50
LIITE 2: Tiedote opinnäytetyöstä	51
LIITE 3: Osallistujan suostumus.....	54
LIITE 4: Tiedote havainnoinnista.....	55

1 JOHDANTO

Ruokajonot ovat olleet voimakkaasti esillä mediassa viime vuosina, ja ihmisten köyhyys ja huono-osaisuus on tehty näkyväksi uutisoinnin välittämänä valtaväestölle. Tavallisen, työssäkäyvän ihmisen on vaikea ymmärtää, millaiset elämäntapahtumat ovat johtaneet ruoka-avun varassa elämiseen. Mielikuvat saattavat olla suhteellisen negatiivisia, sillä huono-osaisuuden ja köyhyyden mieltään usein olevan seurausta omista elämänvalinnoista. Elämäntarinoita on yhtä monta kuin ihmisiäkin, ja kaikilla tulisi olla mahdollisuus kokea olevansa osa jotakin, missä tuntevat tulevansa hyväksytyksi ja kohdatuksi tasavertaisena, ilman kokemusta vähempiarvoisuudesta.

Ruoka-avussa asioivien keskinäinen ymmärrys ja vertaisuus sekä osallisuuden kokemukset ansaitsevat saada äänen ihmisten itsensä kertomana. Useiden tutkimusten (mm. Ohisalo ja Saari 2014; Kainulainen, Karppinen & Saari 2013) mukaan on todettu, että ruoka-apuun liittyvät sosiaaliset kontaktit ovat merkittäviä ruoka-avussa asioiville. Opinnäytetyöni tavoitteena on ollut perehtyä syvemmin siihen, miten sosiaaliset kontaktit muodostuvat, mikä niiden merkitys on ihmisille ja miten ne mahdollisesti vaikuttavat kokemukseen osallisuudesta.

Opinnäytetyö liittyy Vantaan kaupungin, Vantaan seurakuntien ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteiseen hankkeeseen nimeltä Yhteinen pöytä, joka on alkanut pilottina vuonna 2014. Vantaalla ruoan jakajina ovat toimineet muun muassa yhdistykset, seurakunnat ja asukastalot. Yhteinen pöytä -hanke tarjoaa ruoan jakelun koordinoimiseksi palveluja, kuten kylmätilat ja kuljetusautot sekä välivaraston Koivukylässä. Hankeen yhteistyötahoja ovat Vantaan kaupunki ja osa Vantaan seurakunnista, lukuisia yhdistyksiä, elintarvikekauppoja ja -tehtaita, sekä Diakonia-ammattikorkeakoulu. (Yhteinen pöytä 2015.)

Mielenkiintoni ruokajonoja ja -apua kohtaan on lähtöisin työstäni kunnan sosiaalitoimen aikuissosiaalityössä. Sosiaaliturvasta huolimatta ihmiset usein elävät köyhyysrajan tuntumassa, eikä toimeentulotuki riitä kattamaan elämän perustarpeita, esimerkiksi ravinnon riittävyyttä. Erilaisista elämäntilanteista ja taust-

toista huolimatta, työssäni kohtaamille ihmisille on yhteistä se, että heillä kuitenkin on omat verkostot ja yhteisöt, jotka helpottavat arjessa selviytymistä. Ihmissuhteiden merkitys on tullut esille voimakkaana ja tämä on ohjannut mielenkiintoani ruokajonossa asioivien ihmisten välisiin suhteisiin, niiden merkitykseen ja siihen, miten ihmiset luovat kuvaa tulevaisuudestaan.

2 HUONO-OSAISUUS HYVINVOINTIVALTIOSSA

Suomi lukeutuu hyvinvointivaltioksi, jossa ihmisten perusoikeudet, välttämätön toimeentulo ja oikeus huolenpitoon määritellään perustuslaissa (731/1999). Perusturvasta huolimatta, kansalaisten keskuudessa on suuria hyvinvointieroja, konkreettinen esimerkki tästä on ruokajonojen ja ruoka-avun vakiintuminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Seuraavassa tarkastelen lähemmin huono-osaisuutta ja köyhyyttä, sekä ruoka-avun vakiintumista suomalaisessa yhteiskunnassa.

2.1 Huono-osaisuus ja syrjäytymisen riski

Huono-osaisuus on moniulotteinen ilmiö, joka ei ole yksiselkoisesti selitettävissä. Huono-osaisuuden ilmentyminä pidetään työttömyyttä, toimeentulon ongelmia, kyvyttömyyttä osallistua yhteiskunnallisiin toimintoihin ja laaja-alaisia elämänhallinnallisia vaikeuksia, kuten päihteiden käyttöä, mielenterveyden ongelmia ja rikollisuutta (Sosiaali - ja terveysministeriö 2006, 85). Yhtenä huono-osaisuuden ulottuvuutena voidaan pitää sosiaalista eristäytymistä ja osattomuutta (Raunio 2006, 39). Huono-osaisuus ei ole suoranaisesti seurausta köyhyydestä, vaan huono-osaisuus ilmenee kokonaisvaltaisena fyysisten ja psyykkisten vajaiden kasautumisena. Pitkittyessään huono-osaisuus ja köyhyys voivat johtaa syrjäytymiseen. (Saari 2015, 73, 103.) Kaartinen (2015, 58–64) on käsitellyt aineetonta köyhyyttä, joka ilmenee henkisenä uupumuksena ja yksinäisyyden tunteina, osattomuuden kokemuksina suhteessa yhteiskuntaan sekä kokemuksena näköalattomasta arjesta ja tulevaisuudesta. Syrjäytymiseen liittyy monella elämän osa-alueella oleva huono-osaisuuden kasautuminen (Simpura, Moisio, Karvonen & Heikkilä 2008, 250–251).

Huono-osaisuuden ja sosiaalisten ongelmien ilmentymät ovat liitoksissa yhteiskuntaan ja vallitsevaan poliittiseen ilmapiiriin sekä kulttuurisiin tekijöihin (Juppi 2010, 328). Helne (2002, 73–79) esittää käsityksen yhteiskunnasta kehänä, jonka keskellä sijaitsee hyväksytty ja yhteiskunnan normit täyttävä elämä. Ke-

hän reunamilla on joukko, ne toiset, jotka eivät täytä normaaliuden vaatimuksia. Yhteiskunta ja syrjäytyminen liittyvät toisiinsa, sillä ilman yhteiskunnallisten rajojen määrittelyä syrjäytymispuheella ei ole perustaa. Syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien integraatio, eli liittäminen takaisin yhteiskunnan keskiöön koetaan hyödylliseksi niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta ajateltuna (Raunio 2006, 61). Helne (2002, 92) suhtautuu varauksella integrointi pyrkimykseen, jos ne eivät vastaa yksilön omaa halua. Tällöin on vaarana, että yksilöä pyritään muokkaamaan, vastoin hänen omaa tahtoaan vastaamaan yhteiskunnallisia vaatimuksia, jotta hän tulisi hyväksytyksi tasavertaisena.

Kainulaisen ja Saaren (2013, 32–34) mukaan asunnottomat kokevat itsensä eniten huono-osaisiksi. Ruokajonoissa asioivien kokemukset kertovat osittaisesti huono-osaisuuden kokemuksesta. Häpeän ja huono-osaisuuden tuntemukset ovat suorassa suhteessa ihmisten subjektiiviseen kokemukseen hyvinvoinnista. Mitä huono-osaisemmaksi yksilö kokee itsensä, sitä enemmän hän kokee häpeää asioidessaan ruoka-avussa. Ihmiset, jotka kokevat tulevaisuuden positiivisena, tuntevat vähemmän häpeää ruoka-avussa asioidessaan. (Ohisalo & Saari 2014, 93–94.) Matala tulotaso saattaa aiheuttaa ihmisissä tunteen, että he ovat vähemmän arvokkaita ja jäävät paitsi jostain, mihin valtaväestöllä on mahdollisuus paremman tulotason vuoksi (Cough, Eisenschitz, McCulloch 2006, 41–42). Hyvätuloisten ja niukkuudessa elävien kokemukset eivät kohtaa, minkä vuoksi köyhyydessä elävät joutuvat entistä syrjempään valtavirran elämäntyylistä ja kulutustottumuksista (Isola, Larivaara & Mikkonen 2007, 13).

2.2 Köyhyyden ulottuvuudet

Köyhyys jaotellaan yleisimmin absoluuttiseen ja suhteelliseen köyhyyteen. Absoluuttisella köyhyydellä tarkoitetaan tilannetta, jossa peruselämän vähimmäisedellytykset eivät täyty. Tällöin koetaan puutetta ruoan, asumisen ja vaateuksen suhteen. Absoluuttista köyhyyttä koetaan kehitysmaissa, mutta ilmiö on yleistynyt myös Euroopassa. (Sironen & Saastamoinen 2014, 3-4.) Absoluuttinen köyhyystaso on mitattavissa kussakin yhteiskunnassa määritellyn minimitulon perusteella, jonka reunalla olevilla on mahdollisuus selviytyä perustarpeista,

mutta tason alapuolelle jäävät kokevat nälkää (Pierson 2009, 25). Suhteellisella köyhyydellä viitataan ryhmän tai yksilön jäämiseen ulkopuolelle valtavirran kulutustottumuksista, mikä vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ihmisen elämässä pärjäämiseen niin taloudellisesti kuin sosiaalisen osallisuuden suhteen (Sironen & Saastamoinen 2014, 3-4; Pierson 2009, 25). Hyvinvointivaltiossa köyhyydestä puhuttaessa viitataan suhteelliseen köyhyyteen, jossa on kaksi ulottuvuutta; alhaiset resurssit ja puutteelliset elinolot (Moisio 2004, 342).

Köhyystutkimuksien avulla pyritään selvittämään köyhyyden moniulotteisuutta, ja sen vaikutuksia ihmiselämään kokonaisuutena. Euroopan komission tekemän kartoituksen perusteella suomalaisten näkemykset köyhyydestä ovat sidoksissa sosiaalietuuksien varassa elämiseen ja osattomuuden kokemuksiin. Tulositonaiset köhyysnäkemykset Suomessa ovat eurooppalaisittain verrattuina alhaiset. Subjektiiivisten näkemysten perusteella köhyyskokemukset ja epäkunnioitus ovat eniten huono-osaisuuden kokemusta ilmentäviä. (Saari 2015, 73–75.) Niemelän (2008, 29) mukaan kansalaisten mielestä köyhyyden syyt liittyvät yleisimmin rakenteellisiin tekijöihin, joilla viitataan työttömyyteen ja pieniin palkkoihin. Myös kohtaloon liittyvät tekijät, joilla viitataan yleisesti huonoihin lähtökohtiin ja mahdollisuuksien puutteeseen elämän varrella, saavat kannatusta. Vähiten ihmiset pitävät yksilön henkilökohtaisia ominaisuuksia, kuten laiskuutta ja välinpitämättömyyttä, syynä vähävaraisuuteen. Samanlaiseen johtopäätökseen on tultu köyhyyden syistä sosiaali- ja kirkonalan ammattilaisten näkökulmasta tarkasteltuna (Blomberg, Kallio, Kroll & Niemelä 2014).

Köyhyyden pitkittäistutkimuksessa on todettu köyhyyden kestolla ja toistuvuudella olevan merkitystä siihen, miten yksilö kokee köyhyyden ja mikä vaikutus sillä on elämään kokonaisuutena. Lyhytkestoisella köyhyydellä ei ole todettu olevan merkittäviä vaikutuksia elämänkulkuun, elintasoon ja tulevaisuuden näkemyksiin pitkällä aikavälillä. Mitä pidemmäksi köhyysjakso pitkittyy, sitä enemmän se vaikuttaa kulutukseen, ja tulevaisuuden näkemyksien synkkeneemiseen. Pitkittäistutkimuksen perusteella väestö jakaantuu ryhmiin, joissa köhyyskokemukset yleisimmin esiintyvät ja toistuvat. Sosioekonomisilla tekijöillä ja elämänvaiheella on vaikutusta köyhyyden esiintymiseen ja toistuvuuteen. Tilapäisköhyyttä esiintyy yleisimmin yksinhuoltajilla, lapsilla ja nuorilla sekä yksin

asuvilla. Pitkäaikaisköyhyys on yleisintä nuorilla ja eläkeikäisillä sekä yksinhuoltajilla ja yksinasuvilla. Köyhyyttä voidaan tulosten perusteella jaotella sosioekonomiseen rakenneköyhyyteen ja elämänvaiheköyhyyteen. (Moisio 2004, 343, 356.)

Eläkeläisistä heikoimmassa asemassa ovat täyttä kansaneläkettä saavat, joille ei ole kertynyt työeläkettä. Tähän on voinut vaikuttaa monet tekijät, esimerkiksi työuran katkonaisuus, koulutustaso ja ikä, jolloin eläkkeelle on jääty. Heikoimmassa asemassa ovat alle 55-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle jääneet henkilöt, joilla usein on jo ennestään ollut pienipalkkainen työ, minkä vuoksi työeläkettä ei ole kertynyt. Pienituloisten eläkeläisten kokemus omasta toimeentulosta on suhteessa siihen, miten oma toimintakyky ja terveys koetaan. Koettu hyvinvointi kompensoi tulojen vähyyttä. Hyvinvointikokemuksiin vaikuttaa myös se, asuuko yksin vain yhdessä puolison kanssa. Puolison kanssa asuvilla on toinen ihminen lähellä, jonka kanssa voi jakaa kokemuksiaan. Heikoin asema on yhden hengen ja ainoastaan kansaneläkettä saavien, eläkeläistalouksissa. Tämä ryhmä joutuu turvautumaan säännöllisesti sosiaalietuuksiin. (Airio, Blomberg, Kangas, Kroll & Niemelä 2013, 142–165.) Tulojen vähyyden vuoksi eniten menoja karsitaan virkistytymiskuluista. Myös terveydenhoito- ja lääkekulut ovat menoja, jotka jätetään usein väliin, jos rahat eivät riitä. (Airio jne. 2013, 156; Sironen & Saastamoinen 2014, 17.)

2.3 Ruoan ilmaisjakelu arjen selviytymisen tukena

Ruoka-aputoiminnalla on pitkät perinteet Suomessa. Esimerkiksi Pelastusarmeijan toimintaan on kuulunut alusta asti vähävaraisten avustaminen konkreettisella ruoka-avulla. 1990-luvun laman aikana ruoka-aputoiminta yleistyi, sillä laman seurauksena monet kotitaloudet elivät puutteessa eivätkä talouden varat riittäneet turvaamaan ravinnon riittävyyttä. Oletuksena oli, että laman helpottaessa ruoka-avulle ei olisi tarvetta, mutta toisin on käynyt. Ruoka-avusta on muodostunut suhteellisen pysyvä avustamismuoto. Yleisesti puhutaan ruoka-pankista, joka käsitteenä on muodostanut ruoka-aputoiminnalle ikään kuin katkokäsitteen. Tämän alle sisältyy niin ruoan jakaminen kuin yhteisateriatkin. Ruo-

anjakelua ja ilmaisia ruokailuja järjestävät seurakuntien lisäksi lukuisat yleishyödylliset yhteisöt ja järjestöt. Ruoka-avun vakiintuminen osaksi kasvavan väestönosan elinehtoa on aiheuttanut kriittistä keskustelua sosiaaliturvan riittämättömyydestä ja hyvinvointivaltion tilasta. (Hänninen, Karjalainen, Lehtelä & Silvasti 2008, 7–10; Ohisalo, Laihiala & Saari 2015, 435.)

Euroopan Unioni jakaa vuosittain erikseen haettavaa ruoka-apua jäsenvaltioilleen. Ruoka-avun tarkoituksena on vähentää eriarvoistumista ja syrjäytymistä, sekä lieventää köyhyyden aiheuttamia vakavampia esiintymismuotoja. EU:n ruoka-apujärjestelmä on korvattu vuonna 2014 eurooppalaisen avun rahastolla FEAD (The Fund for European Aid to the Most Deprived), josta jäsenvaltiot voivat hakea avustusta elintarvikkeiden ja perushyödykkeiden muodossa. Avustusta haetaan tekemällä toimenpideohjelma, joka Suomen osalta keskittyy suoraan elintarvikeapuun ja sosiaalisen osallisuuden lisäämiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, Vähävaraisten avustusrahasto FEAD 2014–2020.) Eduskuntakäsittelyyn on viety myös elintarvikelain muuttamiseksi lakialoite, jonka pyrkimyksenä on kauppojen hävikkiruoan vähentäminen ja ylijäämäruoan jakaminen vähäosaisille (Lakialoite LA 209/2016).

Ruoka-avussa asioi viikoittain noin kaksikymmentä tuhatta henkilöä valtakunnallisella tasolla mitattuna. Ikäjakauma painottuu yli 46-vuotiaisiin. Naisten ja miesten välillä ei ole huomattavaa eroa hakijamäärissä. Ruoka-apuun turvautuvien koulutustausta on moninainen, suurin ryhmä muodostuu kuitenkin lukion ja ammattikoulun käyneistä. Joukossa on myös korkeasti koulutettuja ihmisiä. Yhteistä kaikille on heikko työllisyystilanne, jonka vuoksi tulotaso on matala. Ruoan hakijat saavat useimmiten erilaisia sosiaalietuuksia; asumistukea ja toimeentulotukea, työttömyysetuutta, lapsietuuksia ja eläkkeitä. Yleisin asumismuoto on vuokra-asuminen yksin. Joukosta erottuu myös yksinhuoltaja – ja lapsiperheet. Ruoka-apuun turvaudutaan säännöllisesti ja se koetaan tärkeäksi selviytymiskeinoksi arjessa pärjäämisen suhteen. Ruoka-apua pidetään myös kohtaamispaikkana, jossa tapaa samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä ja vaihdetaan tietoa avun hakijoiden kesken. (Turunen, Ohisalo, Petrovskja & Tukiala 2012, 3; Ohisalo & Saari 2014, 30–32; Kainulainen, Karppinen & Saari 2013, 11–14.)

3 REUNALTA KOHTI OSALLISUUTTA

Osallisuus, olla osallisena, on tämän opinnäytetyön keskeisin käsite. Tässä kappaleessa tarkastelen osallisuus-käsitettä ja sen ulottuvuuksia, sekä yhteisöllisyyttä, jossa osallisuus kiteytyy konkreettisesti.

3.1 Osallisuus käsitteenä

Osallisuus on moniulotteinen käsite ja sitä voidaan tarkastella yhteisöjen, yhteiskunnan ja oman elämän osallisuuden näkökulmasta. Lähiyhteisöjen toimintaan osallistumisen kautta mahdollistuu kokemus yhdenvertaisuudesta, luottamuksesta ja yksilön arvostamisesta. Yhteiskunnallinen osallisuus tarkoittaa tasavertaista mahdollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja mielipiteen ilmaisuun sekä tasavertaisia mahdollisuuksia muun muassa koulutuksen, työn ja toimeentulon suhteen. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2016). Oman elämän osallisuus tarkoittaa oikeutta olla osallisena omaa elämää koskevissa päätöksissä ja suunnitelmissa, sekä arvostuksen saamista oman elämän asiantuntijana. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) painottaa erityisesti yksilön osallisuuden vahvistamista ja eriarvoisuuden vähentämistä. Osallisuudella tarkoitetaan toisaalta kokemusta ja tunnetilaa, toisaalta toimintakykyä ja mahdollisuuksia toimintaan (Raivio & Karjalainen 2013, 14). Syrjäytymistä voidaan pitää osallisuuden vastakohtana. Osallisuutta lisäämällä ja mahdollistamalla ehkäistään syrjäytymistä, mihin myös sosiaalihuoltolaki tähtää.

Raivio ja Karjalainen (2013, 16) ovat mallintaneet osallisuuden osatekijöitä, jotka mukailevat Erik Allardtin (1976) jäsenyyttä hyvinvoinnin ulottuvuuksista. Osallisuuden ulottuvuuksia on kolme. Taloudellinen osallisuus (having) viittaa yksilön oikeuteen ihmisarvoisen elämän takaavaan toimeentuloon ja hyvinvointiin. Toiminnallinen osallisuus (acting) tarkoittaa mahdollisuutta osallistua omista asioista päättämiseen, niihin vaikuttamiseen ja vastavuoroiseen kohtaamiseen. Yhteisöllisellä osallisuudella (belonging) tarkoitetaan mahdollisuutta olla osalli-

sena yhteisöissä ja yhteiskunnassa, mikä mahdollistaa luottamuksen ja hyväksynnän vahvistumisen.

Osallisuus, osallisena oleminen, on prosessimainen tapahtuma kuten syrjäytyminenkin. Osallisuuden kokemukset vaihtelevat elämänkaaren eri vaiheissa, ja näin ollen ne eivät ole pysyvä tila, vaan muuttuvat koko ajan. Osallisuus toimintakykynä kuvaa parhaiten osallisuuden muuttuvaa luonnetta. Eri ikävaiheissa toimintakyky vaihtelee ja muuttuu, minkä myötä myös kokemus osallisuudesta ja mahdollisuus osallistumiseen muuttuu. Osallisuus-puhe voi viitata myös erityisiin ryhmiin ja yksilöihin, joiden osallisuutta pitäisi parantaa ja edistää. Tämä luo vastakkainasettelua ja ihmisten luokittelua lokeroihin, joihin kohdistetaan toimenpiteitä syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Osallisuus omiin asioihin on jokaisen ihmisen perusoikeus, mutta osallisuuden edistäminen viittaa osittain myös eräänlaiseen vallankäyttöön, jonka avulla tehdään jaotellua ihmisten välillä osallisiin ja osattomiin, syrjäytyneisiin. (Raivio & Karjalainen 2013, 15.)

3.2 Vertaisyhteisöistä voimavaroja

Ihmisillä on luontainen tarve liittyä toisiin ihmisiin, joiden kanssa he löytävät jotain yhteistä ja samanlaista. Puhutaan yhteisöllisyydestä ja yhteisöistä, jotka muodostuvat ihmisten tarpeesta tuntea kuuluvansa johonkin, missä voidaan kohdata samanlaisia ihmisiä ja elämäntilanteita. Lisäksi näiden ihmisten välillä vallitsee solidaarisuus ja kunnioitus toisiaan kohtaan. Käsitteenä yhteisö ei ole tarkkarajainen, vaan ennemminkin ajan ja paikan mukaan muuttuva. Ihmiset voivat kuulua elämänsä aikana useisiin erilaisiin yhteisöihin ja olla osana erilaisia yhteisöjä samanaikaisesti. Yhteisön muodostuminen vaatii ihmisten välistä kommunikointia, on se sitten virtuaalista tai kasvokkain tapahtuvaa. (Delanty 2003, 151-152.)

Yhteisöllisyyden kokemukset esimerkiksi ruokajonoissa uusien tuttavuuksien myötä on todettu merkittäviksi useissa tutkimuksissa. Samassa asemassa olevien ihmisten keskinäinen tuki nousee tärkeään asemaan tilanteessa, jota saat-

taa leimata erilaiset negatiiviset tunteet, kuten häpeä ja arvottomuus. Kainulaisen, Karppisen ja Saaren (2013, 24) mukaan ihmiset kokevat muiden samassa tilanteessa olevien tapaamisen tärkeänä. Samaan tulokseen on päästy Turusen, Ohisalon, Petrovskajan ja Tukialan (2012, 22) kyselyn perusteella. Ohisalo ja Saari (2014, 94–104) ovat tutkineet valtakunnallisesti ruokajonoissa asioivien ihmisten elämää ja taustatekijöitä. Tulosten perusteella enemmistö ruokajonoissa asioivista pitää ruokajonojen sosiaalisia kontakteja hyvin tärkeinä, mikä on suorassa suhteessa siihen, miten hyvin ruoanjakelu on organisoitu. Tämä viittaa siihen, että ruokajonoissa asioivien välisiä suhteita voisi hyödyntää yhteisöllisen toiminnan edistämiseksi. On myös havaittu, että ikääntyneille kohtaamiset ruoka-avussa ovat merkittävämpiä kuin nuoremmille. Ruokajonot toimivat myös vertaistuen ja vapaaehtoistyön paikkana, josta voi itsekkin edetä vapaaehtoiseksi avunantajaksi.

Yhteisöllisyys korostuu samanlaisessa elämäntilanteessa olevien välillä. Huono-osaisten yhteisöt osaltaan voivat toimia voimavaroja ja hyvinvointia lisäävinä tekijöinä ongelmista huolimatta. Osallistuminen ja vuorovaikutus yhteisön jäsenten välillä voi korjata huono-osaisuuden aiheuttamia sosiaalisia ongelmia, sekä edistää osallisuutta ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Marginaaliryhmien yhteisöllisistä elementeistä ja arvostuksista on paljon opittavaa ja niitä tulisi hyödyntää osallisuuden vahvistajana, eikä ainoastaan pyrkiä karsimaan näitä yhteisöllisiä tekijöitä pois. (Hyväri & Nylund 2010, 29, 42.) Niemelän (2002, 85) mukaan marginaalissa olevissa yhteisöissä vertaisuuden kautta pyritään irtautumaan leimatusta identiteetistä, ja luomaan positiivista kuvaa itsestä ja omasta elämästä.

Vertaisista muodostuva yhteisö helpottaa arjen hallintaa. Vertaisten välillä vallitsee hyväksyntä ja ymmärrys. Lisäksi vertaisyhteisö edesauttaa myös yksinäisyydestä irtautumisessa (Turunen ym. 2012, 36–374). Yhteydet muihin ihmisiin lisäävät kokemusta elämän merkityksellisyydestä ja kuulumisesta johonkin laajempaan kokonaisuuteen (Isola, Turunen & Hiilamo 2016, 154). Salonen (2016, 46) on päätenyt samaan tulokseen tutkiessaan uskonnollisten järjestöjen ruoka-aputoimintaa. Ihmiset ovat löytäneet vertaisiaan, mikä on koettu merkittäväksi tekijäksi osallistua ruokajakoon jopa senkin jälkeen, kun oma tilanne on

parantunut. Salonen kuitenkin kritisoi sitä, että ruoka-avun tarpeessa olevilla ei ole valinnanmahdollisuutta sen suhteen osallistuuko hän uskonnollisiin toimintoihin ruoka-avun yhteydessä, koska materiaallinen tarve on suurempi kuin omista periaatteista kiinnipitäminen. Tämä johtaa tavallaan siihen, että kävijöiden ääni tukahdutetaan.

4 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Lähtökohtana opinnäytetyölleni oli mielenkiintoni ruoka-avussa asioivia kohtaan, pyrkimykseni lisätä ammatillista tietämystäni sekä tarve tuoda ruoka-avussa asioivien ihmisten kokemuksia esille. Diakonia-ammattikorkeakoulu on osallisena Vantaalla aloitetussa hankkeessa, Yhteinen pöytä, johon mielenkiintoni aiheeltaan sopi hyvin. Opinnäytetyöni aihe tarkentui yhteistyöpalaverissa Yhteisen pöydän hanketyöntekijöiden kanssa joulukuussa 2015, jolloin hanketta esitelti yhteyshenkilökseni sittemmin sovittu projektipäällikkö.

4.1 Yhteinen pöytä -hanke

Yhteinen pöytä -hanke on saanut ideansa saksalaisesta Berliner Tafel –konseptista, jonka toimintaidea painottaa yhteisöllisyyttä, ekologisuutta ja hävikkiruoan minimointia keräämällä ja jakamalla ruoka vähäosaisille. Berliner Tafel pyrkii globaalisesti hävikkiruoan vähentämiseen ruokapankkien avulla. (Worldwide responsiility i.a.) Yhteinen pöytä -hanke on saanut alkunsa Vantaalla vuonna 2015. Hankkeen tarkoituksena on yhdistää hävikkiruoan käyttö yhteisölliseen kansalaistoimintaan. Hankkeen palveluina tarjotaan ruoan nouto- ja jakeluautot sekä kylmävarasto, joista ruoka toimitetaan jakopisteisiin ympäri Vantaa. Yhteisellä pöydällä ei ole omaa ruoanjakoa eikä ruokajonoa. Ruoka jaetaan yhteistyöverkoston toimipisteissä. Yhteistyöverkostoon kuuluu seurakuntia, asukastiloja ja yhdistyksiä. (Yhteinen pöytä 2016.)

Yhteinen pöytä painottaa hävikkiruoan hyödyntämisen lisäksi yhteisöllisyyttä ja kansalaistoimintaa, joilla pyritään vähentämään ihmisten kokemaa yksinäisyyttä ja ulkopuolelle jäämistä. Ruokakassien jakamisen lisäksi järjestetään yhteisiä ruokahetkiä, joissa ruoka voidaan valmistaa yhdessä vapaaehtoisten kanssa. Kouluruokien ylijäämät hyödynnetään järjestämällä yhteisruokailuja verkoston toimipisteissä. Yhteisen pöydän tavoitteena on myös kehittää kansalaistoimintaa vapaaehtoistyön kautta, luoda työllistymismahdollisuuksia tukityöllistettävälle

ja vahvistaa kansalaisyhteisöjä tarpeen mukaan yhdessä verkostotoimijoiden kanssa. (Yhteinen pöytä 2016.)

4.2 Opinnäytetyön tutkimuskysymysten muotoutuminen

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat ruoka-apuun säännöllisesti turvautuvat yksinelävät naiset ja miehet. Oletuksena oli, että yksinelävät joutuvat selviytymään vähemmällä verrattuna esimerkiksi kahden aikuisen tulot jakaviin kotitalouksiin. Yksinelävien sosiaaliset tukiverkostot saattavat olla myös heikommalla kuin perheessä tai parisuhteessa elävien. Tavoitteena oli kohdistaa mielenkiinto henkilöihin, jotka olivat asioineet ruoka-avussa vähintään 3-6 kuukautta, minkä aikana on mahdollisesti jo muodostunut vakiintunut sosiaalinen verkosto ruoka-avun piirissä asioivien keskuudessa.

Ruoka-avusta tehtyjen tutkimusten (mm. Ohisalo ja Saari 2014 sekä Kainulainen, Karppinen & Saari 2013) perusteella sosiaalisilla kontakteilla on suuri merkitys ruoka-avussa asioivien keskuudessa. Opinnäytetyössä mielenkiinto on kohdistunut siihen, miten sosiaaliset suhteet verrattain huono-osaisten joukossa vahvistavat tunnetta osallisuudesta. Sosiaalisten suhteiden, vertaistuen ja yhteisöllisyyden merkityksen tutkimisen kautta saadaan toiminnan kehittämisen pohjaksi tietoa, joka tukisi vähävaraisia ihmisiä jaksamisessa ja osallisuuden kokemuksen vahvistumisessa.

Kaikille ihmisille on tärkeää tuntea kuuluvansa johonkin ryhmään, jonka avulla voidaan vahvistaa omaa identiteettiä ja kokea olevansa tärkeä niillä resursseilla mitä itsellä on. Kokemus kuulumisesta yhteisöön lisää luottamuksen ja arvostuksen tunteita. Lisäksi näihin kohtaamisiin huomiota kiinnittämällä voidaan luoda uudenlaisia yhteisöllisiä toimintamuotoja. (Saari 2015, 198.) Siikin (2008, 154) tutkimuksessa Myllypuron ruokajonoissa asioivien keskuudessa on nostettu ajatus sosiaalisten kontaktien roolista syrjäytymistä ehkäisevänä ja yhteiskuntaan integroivana tekijänä. Elämän vaikeuksissa yhteisön tuki ja verkostot edistävät hyvinvointia ja osaltaan tukevat jaksamisessa (Ohisalo & Saari 2014, 69).

Opinnäytetyön toisena tavoitteena oli kuvailla ruoka-avussa asioivien tulevaisuuden näkymiä. On tärkeää, että ihmiset elämäntilanteesta huolimatta näkevät toivoa tulevaisuudessa ja pyrkivät aktiivisesti etsimään keinoja mahdollisesti ahdistavasta tilanteesta pois pääsemiseksi. Tulevaisuuden visioinnin perusajatuksena on toivon näkeminen suhteellisen toivottomassa tilanteessa. Ruokajonoissa asioivien ihmisten tulevaisuuden näkymät voivat kaikesta huolimatta olla toiveikkaita (Ohisalo & Saari 2014, 69). Tavoitteena oli selvittää ihmisten tulevaisuuden näkemyksiä, jotta palveluja voidaan kohdistaa tehokkaammin ja oikeanlaisina ja – aikaisina niitä tarvitseville ihmisille.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Mitä merkityksiä ihmiset antavat ruoka-avun parissa luoduille sosiaalisille suhteille?
- 2) Minkälaisia tulevaisuuden näkymiä ruoka-avussa asioivilla ihmisillä on elämästään?

4.3 Narratiivinen tutkimusote ja aineistonkeruu

Opinnäytetyössäni käytettiin soveltaen laadullista, narratiivista eli kerronnallista tutkimusotetta, jonka lähtökohtana on oletus siitä, että elämä koostuu sarjasta tarinoita, jotka seuraavat toisiaan. Ihmisille on luontaista kertoa elämästään tarinoita, joiden kautta elämästä hahmottuu kokonaisuus, jossa erilaiset elämäntapahtumat nivoutuvat yhteen muodostaen ihmisen elämäntarinan. (Eskola & Suonranta 1998, 22–23.)

Opinnäytetyön aineisto kerättiin narratiivista haastattelurunkoa käyttäen (LIITE 1). Ennen aineiston keräämistä ajattelin narratiivisuuden olevan tarinoiden keräämistä haastateltavilta. Käytännössä haastateltavien tarinat muodostuivat vapaamuotoisen keskustelun kautta. Kysymysrunгон avulla kerrattiin muistoja työelämän ajalta ja haastateltavien päätyemisestä ruoka-apuun sekä pohdittiin ajatuksia tulevaisuudesta. Narratiivinen haastattelu on luonteeltaan avoin ja keskusteleva. Tärkeää on, että haastateltava kokee olevansa yhdenvertainen

tutkijan kanssa. (Jeong-Hee 2015, 164). Keskustelumainen haastattelutilanne oli luonnollinen ja helppo. Haastattelun ohella tuli juteltua muitakin asioita, joita haastateltava halusi kertoa.

Haastatteluja täydennettiin osallistuvan havainnoinnin avulla. Havainnoinnin tavoitteena oli saada vahvistusta haastattelujen tueksi, ja tutustua ihmisten elinalueeseen. Jeong-Heen (2015, 90) mukaan narratiivista tutkimusta tekeväälle on hyödyllistä tutustua ja olla osa tutkittavien elämänpiiriä ja aluetta, joka auttaa sisäistämään tutkittavien todellisuutta syvällisemmin ja ymmärtämään yhteisöä, jossa tutkimusaineistoa kerätään. Havainnointikertoja oli kuusi ja ne olivat pituudeltaan vaihtelevia, asukastilassa havainnointi kesti neljästä viiteen tuntia ja ulkona tapahtuvassa ruoan jaossa puolitoista tuntia. Havainnointitilanteet olivat vaihtelevia. Täysin ulkopuolisena tarkkailijana oleminen oli mahdotonta, koska ihmiset halusivat jutella ja tutustua minuun. Henkilökunta myös halusi, että avustan ruokalaatikoiden kantamisessa ja ruoan jakamisessa, ja näinä hetkinä objektiivinen havainnointi ei onnistunut.

Alkuperäisen tutkimussuunnitelmani mukaisesti kohderyhmäksi olin määritellyt yksinasuvat ihmiset, joilla on jo pidempiaikainen kokemus ruoka-avussa asioimisessa. Ajatuksenani oli haastatella työikäisiä ihmisiä, mutta käytännössä tämä ei toteutunut, koska valtaosa kohtaamistani ihmisistä olivat jo eläkeiän saavuttaneita. Heillä oli hyvin kattava kuva ruoka-avusta ja ruoka-aputoiminnasta, joten haastateltavat olivat hyvin informatiivisia oman ikäryhmänsä edustajia.

Aineistonkeruu tapahtui kaikilta osin maaliskuun 2016 aikana ja haastattelujen litterointi huhtikuun aikana. Aineistonkeruupaikoiksi valikoituivat Vantaalla sijaitseva asukastila ja ulkona tapahtuva ruoan jakelu. Opinnäytetyöni keskittyi nimenomaan kauppojen ylijäämäruoan jakotapahtumiin, jotka olivat asukastilassa torstaisin ja toisaalla ruokajonossa keskiviikkoisin ja perjantaisin. Asukastilassa oli myös tarjolla joinain päivinä koulujen ylijäämäruokaa, mutta nämä tilaisuudet rajasin tutkimukseni ulkopuolelle. Tähän ratkaisuun päädyin siitä syystä, että kouluista ei välttämättä joka päivä ruokaa saanut ja ruoan saanti varmistui vasta koululaisten ruokailun jälkeen.

Haastateltavia oli kuusi, joista yksi oli työntekijä. Sovittuja haastatteluja oli seitsemän, mutta yksi haastattelu peruuntui. Litteroitua aineistoa kertyi 45 sivua. Litteroinnissa on jätetty epäolennaiset ääntelyt, kuten huokailut, kirjoittamatta. Jos haastateltava on nauranut tai itkenyt, niin tämä on kirjoitettu mustiin. Tunnelmaisut kertovat haastattelun ilmapiiristä ja haastateltavan mielentilasta sekä siitä, miten haastateltava kokee elämäntarinansa puhuessaan siitä ääneen. Kirjoitusfontti oli Arial ja fonttikoko oli 12. Haastatteluja täydensi havainnointipäiväkirja, joita kirjoitin kuuden erillisen havainnointikerran jälkeen. Havainnointipäiväkirjaa on kirjoitettu 14 käsinkirjoitettua A4-kokoista sivua.

4.4 Aineiston analyysi

Narratiivisen aineiston analysointitapoja on yhtä monta kuin narratiivista tutkimusta. Analyysi riippuu myös paljon siitä, mitä käytetään aineistona. Tutkimukseni aineisto koostui vapaamuotoisista narratiivisista haastatteluista. Jeong-Heen (2015, 189-91) mukaan narratiivisen aineiston analyysin lähtökohtana on kertojien eli tutkittavien ihmisten antamat merkitykset tarinoihinsa, jotka ovat liitoksissa elettyyn elämään, ympäristöön ja kokemuksiin. Narratiivisen tutkimuksen analysoinnissa yhdistyy teemojen löytäminen ja analysointi suhteessa vallitsevaan ympäristöön, sosiaaliseen todellisuuteen ja teoriaan.

Jeong-Hee (2015, 196) on esitellyt Polkinghornen (1995) teorian narratiivien analysoimisesta, jossa tarinoista pyritään erottelemaan yhteneväisiä teemoja, joita yhdistelemällä pyritään löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Jeong-Hee 2015, 196.) Katisko (2011, 63–64) on teemoitellut keräämäänsä narratiivista haastatteluaineistoa maahanmuuttajien kokemuksista työelämästä. Teemoittelun avulla on pyritty nostamaan keskeiset kokemukset esille. Lukiesani haastattelumateriaalia havaitsin haastateltavien tarinoista nousevan esille samanlaisia kokemuksia ja ajatuksia, joista muodostui selkeitä teemoja. Näiden teemojen alle keräsin ihmisten kokemuksia ja pyrin löytämään niiden merkityksiä suhteessa osallisuuden kokemuksiin. Narratiivien teemoittelu on selkeyttänyt aineistoa ja auttanut rajaamaan epäolennaisen aineiston pois suhteessa tutkimuskysymyksiin. Olen kokenut myös, että lukijalle on helpompi hahmottaa

haastateltavien kokemusten merkityksiä, kun ne on lajiteltu selkeisiin alaryhmiin.

Haastateltavat kertoivat paljon asioita elämästään, jotka eivät suoranaisesti liittyneet tutkimuskysymyksiini. Ajattelin ainestoa lukiessani, että haastatteluista muodostui kunkin kohdalla selkeät tarinat, joita en halunnut jättää huomioimatta. Aloin pohtimaan mahdollisuutta luoda haastateltavien kertomuksista elämää erillisiä tarinoiden kokonaisuuksia, jotka antaisivat kokonaiskuvan eläkeläisen elämänkaaresta suhteessa nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Käytännössä kyseessä on narratiivisen aineiston toisenlainen analyysitapa, narratiivinen analyysi, jossa keskitytään tarinoiden tapahtumiin ja toimintoihin, ja niistä kerätyn tiedon avulla esitetään eletyn elämän merkitys uuden tarinan muodossa (Jeong-Hee 2015, 197).

Hänninen (2000, 95) esittää ajatuksen elämäntarinoista muutoksen hallinnan välineenä, joissa elämänmuutokset on helpompi hahmottaa, kun ne ovat kirjoitettu tarinan muotoon. Kertomuksista voidaan tehdä tyyppitarinoita, joiden avulla muutosta suhteessa menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen analysoidaan. Opinnäytetyöni aineistosta olen Hännisen tyyppitarinoiden ajatuksen innoittamana kirjoittanut yhden ruoka-avussa asioivan eläkeläisen elämäntarinan, johon olen yhdistänyt eri haastatteluista osia haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseksi. Kirjoittamaani esimerkkitarina on sisällytetty narratiivien analyysin teemat kokemuksista, joita haastateltavilla oli ruoka-avussa asioimisesta suhteessa kohtaamiinsa ihmisiin. Myös Lepola (2012) on osittain vaikuttanut tutkimukseni analysointityylin löytymiseen luomalla tyyppitarinoita ja -profileita aineistostaan vapaaehtoistyöntekijöiden kokemuksista Kirkon ulkomaanavun toiminnassa.

Käyttämällä sekä narratiivien teemoittelua, että narratiivista analyysia tarkoituksenani on ollut luoda aineistosta kokonaisuus, joka kunnioittaa haastateltavien yksilöllisyyttä ja ainutlaatuisuutta. Tämän kokonaisuuden myötä pyrin vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin mahdollisimman kattavasti.

5 KOHTAAMISIA RUOKAJAKELUSSA

Narratiivien analysoinnin avulla olen löytänyt haastatteluista yhteneväisyyksiä kunkin haastateltavan tarinasta. Jokainen haastateltu kertoi suhteellisen samantyyppisistä kokemuksista suhteista muihin ruokajakelussa asioiviin ja omaan tulevaisuuteen. Nämä kokemukset olen eritellyt teemoihin. Aluksi esittelen lyhyesti haastateltujen taustatietoja, joiden avulla on helpompi hahmottaa, minkälaisesta joukosta haastateltavat muodostuivat.

5.1 Haastateltujen taustojen kuvausta

Haastatelluista neljä olivat naisia ja yksi oli mies. Haastateltu työntekijä oli nainen. Vanhin haastatelluista oli 80-vuotias ja nuorin 64-vuotias. Vanhimmat olivat olleet eläkkeellä jo yli kymmenen vuotta ja nuorin oli vasta vuosi sitten päässyt eläkkeelle. Tulot muodostuivat kansaneläkkeestä, työeläkkeestä ja osalla takuueläkkeestä. Sosiaalitoimen asiakkuus oli yhdellä. Kaikki haastatelluista olivat tehneet työtä lapsesta asti. Työurat olivat vaihtelevia. Eräs kertoi olleensa pitkään sairaslomalla ennen eläkkeelle pääsyä ja joillain oli ollut työttömyysjaksoja työuran aikana. Haastateltavat olivat kaikki leskiä, minkä vuoksi he asuivat yksin. Kaksi haastatelluista kertoivat, että heillä ei ollut omia lapsia. Kaikki haastatelluista kokivat, että tarvitsevat lisäävustusta ilmaisen ruoan muodossa pärjätäkseen.

5.2 Yhteenkuuluvuuden tunteita

Kaikki haastateltavat kertoivat tutustuneensa uusiin ihmisiin käydessään hake-massa ruokaa. Tutustuminen ei ollut tapahtunut heti ensimmäisellä kerralla, vaan tuttavuudet olivat muodostuneet pikkuhiljaa lisääntyneiden kohtaamisten myötä. Ensin oli tavallaan seurattu, mitä ympärillä tapahtuu ja sitten pikkuhiljaa kävijöistä alkoi muodostua mielikuvia ja tätä kautta oli alkanut löytyä saman henkisiä ihmisiä, joita oli kiva tavata ruokajakelun yhteydessä.

Ote havainnointipäiväkirjasta 24.3.2016:

Ruoan hakijoilla on selkeästi omat tutut, joiden kanssa vaihdetaan kuulumiset. Tunnelma on aika-ajoin jopa iloinen. Ihmiset näyttävät ilahtuvan, kun näkevät tuttuja. Minun läsnäolo on huomioitu ja useat tervehtivät ystävällisesti. Olen huomannut, että ihmisillä menee oma aikansa ennen kuin tottuvat vieraan läsnäoloon.

Kaikki kokivat, että uudet tuttavuudet olivat tuoneet sisältöä elämään. Joidenkin haastateltujen mielestä ruokajakoon meneminen on jokaviikkoinen tapahtuma, johon on mukava mennä tapaamaan uusi tuttuja ja joiden kanssa on kiva vaihtaa kuulumisia. Ilmaisruoan vastaanottamisen kynnyks aleni, kun oli kavereita, joiden kanssa odottaa ruokajakelun alkamista.

Musta tää on jotenkin niin kuin viikon kohokohta, kun tänne tulee. Tääl on paljon tuttuja, niin tää on ihan kivaa...samassa asemassa ollaan kaikki. (H5)

Mä en niinku oo hirveen sosiaalinen ja nautin kotona ja yksin olost, mutta täällä on sit ihan kiva nähdä tuttuja ja ihmisiä. Täytyy kyl sanoa, että tänne kun tulee, niin se piristää sitä päivää. (H4)

Syvempiä ystävyssuhteita ei kuitenkaan ollut vielä kenellekään muodostunut, vaan suhteet liittyivät kiinteästi ruokajakotapahtumiin. Kukaan haastateltavista ei osannut sanoa, minkä vuoksi tuttavuudet eivät olleet laajentuneet myös ruokajaon ulkopuolelle. He kertoivat, että kohtaamiset ruokajaon ulkopuolella olivat satunnaisia ja tällöin pysähdyttiin vaihtamaan kuulumiset.

En mä varsinaisesti ketään sydänystävää ole saanut, mutta paljon uusia ihmisiä, joiden kanssa mä voin joskus tuolla kadun kulmassa pysähtyä ja vaihtaa kuulumisia. (H4)

Haastateltavat kokivat, että uusien ihmisten kautta monien elämäntarinoista oli löytynyt yhteneväisyyksiä. Heille oli tärkeää saada jakaa kokemuksiaan samanlaisten ihmisten kanssa, mikä helpotti arjessa jaksamista. Useimmat toivat esille myös sen, että oli mukava kuulla muiden elämäntarinoita. Haastateltavien mielestä oli tärkeää kokea, että ei ole yksin vaan on paljon ihmisiä samanlaisessa tilanteessa. Erityisesti mainittiin se, että ruokajaossa on kaikenlaisia ihmisiä ikään ja sukupuoleen katsomatta. Ihmiset olivat aivan tavallisia eikä kukaan ko-

kenut itseään huonommaksi kuin muutkaan. Tämä alensi kynnystä mennä muiden joukkoon ruokajakelussa.

Mua niinku hirvitti, että ei mun pitää lähteä leipäjonoon, mä ajattelin että jos joku tuttava näkee tai jotain, mitähän ne ajattelee. Mut sitten kun tulin niin huomasin etten mä olekaan ainoa. (H5)

Siel on kaikenlaisia, on vanhuksia, on nuoria ihmisiä, on perheellisiä ja on maahanmuuttajia, on kaikkee mahdollista, et en mä koe sitä mitenkään häpeällisenä. (H1)

Haastatteluista ilmeni myös, että kun ihmiset alkavat tuntea toisiaan paremmin, alkaa muodostua niin sanottuja kuppikuntia. Jotkut kokivat, että pienryhmät ovat jopa niin tiiviitä, että niiden sisälle on vieraamman vaikea päästä sisälle.

Tääl on vähän sellaista, että kun on yksi pöytä, niin siinä istuu aina samat ihmiset, ja sitten toisessa pöydässä samat, et jos ne kaikki tuolit ja pöydät ovat täynnä, niin mihins mä istun. En oo koskaan tykännyt sellaisista klikeistä. (H1)

Ote havainnointipäiväkirjasta 16.3.2016:

Ennen ruoanjakoa osa ihmisistä oli selkeästi omissa ryhmissään. Maahanmuuttajataustaiset olivat hakeutuneet omiensa joukkoon. Osa selkeästi vältteli katsetta ja käänsi pään pois. Eräs vapaaehtoistyöntekijöistä kertoi, että kaikilla on omat kaveriporukkinsa. Samanhenkiset hakeutuvat omiin porukoihinsa.

Pienryhmien muotoutuminen on kuitenkin merkki siitä, että ihmiset ovat löytäneet toisensa ja heistä on alkanut muodostua pienimuotoinen yhteisö, joka tukee toisiaan. Asukastilan työntekijä myös vahvisti, että kävijöillä on muodostunut omat porukkinsa, joilla on omat keskustelun aiheet.

5.3 Keskinäinen huolenpito ja sosiaalinen kontrolli

Kaikki haastatelluista kokivat, että on ihmisiä, joilla on asiat vielä huonommin kuin heillä itsellään. Tämän vuoksi he pyrkivät pitämään huolen siitä, että kaikki saavat edes jotakin ruokajakelussa. Lapsiperheet menivät muiden edelle ja tätä

pidettiin oikeutettuna. Mielenkiintoista oli huomata, että itsekkyyks ja oma selviytyminen ei ollut päällimmäisenä, vaan aina oltiin valmiita laittamaan toisen tarpeet omien edelle.

Moni on vielä varmaan ahtaamalla kuin minä, työttömät ja tämmöset. (H2)

Ote havainnointipäiväkirjasta 23.3.2016:

Ennen ruoanjakoa jonossa pidettiin hiljainen hetki Brysselin terroristi iskun muistoksi. Syvä hiljaisuus laskeutui. Aistittavissa oli surua.

Haastateltavien kertomuksista tuli esille myös se, että väärinkäytöksiin kiinnitettiin huomiota. Haastateltavat kertoivat huomanneensa sen, että oli ihmisiä, jotka eivät välttämättä hakeneet edes tarpeeseensa ilmaista ruokaa, vaan ehkä säästääkseen varoja muuta käyttöä varten.

Useitakin tapauksia tiedän, jotka käy tässä, niin tulevat autolla tohon parkkiin ja autokin on aika uusi, ja jos on uusi auto niin kyl se on sen merkki et ei välttämättä tarvii, mutta käy kuitenkin. Oon mä tässäkin kuullut, että tässäkin joku ottaa jotain pizzoja ja heittelee niitä pitkin pusikkoo. Et en mä ota kun mitä mä tarvitsen ja mille on käyttö, et turhahan se on niitä kantaa. (H6)

Eräs haastateltavista kertoi, että hän on joskus jopa sanonut jollekin hakijalle suoraan, että ruokaa ja leipää pitäisi jättää muillekin hakijoille.

Ruoka-avussa kävijöiden kertomuksien ja havainnointien perusteella yhteisöllisyys on rajattua tietynlaisille ihmisille. Paikat, joista aineistoa keräsin, olivat kielteisiä päihteidenkäyttäjiä kohtaa eikä niihin saanut mennä päihtyneenä. Eräs haastateltu toi esille hyvin suoraan, ettei ymmärrä miksi joissain paikoissa päihteidenkäyttäjille yleensä annettiin ilmaista ruokaa. Selkeästi päihteidenkäyttäjät asetettiin alemmaksi suhteessa muihin vähätuloisiin ja heidän asemansa koettiin itse aiheutetuiksi.

Tänne ei saa tulla juovuksissa, mikä sit taas tuol helluntaiseurakunnalla on, mitä mä ihmettelen. Siel on tosi paljon juovuksissa olevia, jotka sitten öykkäroii siellä. Välil mekin katottiin sitä että jos

ihminen tulee ruokajonoon hakemaan ruokaa, niin miten sillä on varaa ostaa kaljaa ja viinaa, sitä mä en niinku ymmärrä. (H4)

Eräs haastatelluista kertoi, että aiemmin joillakin jonottajilla oli tapana jättää kassinsa pitämään jonopaikkaa ja mennä viereiselle terassille istumaan. Tähän käytökseen oli puuttunut eräs vapaaehtoistyöntekijöistä tiukoin ottein, minkä jälkeen terassikäynnit loppuivat.

5.4 Yksinäisyyden lievittäminen

Yksinäisiä on paljon erityisesti eläkeikäisissä ihmisissä. Haastateltujen kertomuksista ilmeni, että he ovat jääneet leskeksi ja lapset aikuistuneet ja muuttaneet pois lapsuudenkodista. Tätä kautta elämänpiiri on entisestään supistunut. Ihmisten on pitänyt omien resurssien puitteissa lähteä etsimään uutta verkostoa, jotta eivät jäisi kokonaan yksin. Kaikilla ei ole voimavaroja etsiä uutta yhteisöä menetetyn tilalle.

Asukastilan työntekijä kertoi omista havainnoistaan:

Kyllä ihmisten yksinäisyys ja huono-osaisuus näkyy. Miten mä sen nyt sanoisin, monihan näistä on just leskiä, niin kyl ne hakee sitä seuraa täältä että saa vähän jutusteltua ja se on niille päivän kohokohta. (H3)

Kukaan haastateltavista ei suoraan maininnut kokevansa olevan yksinäinen, mutta he kokivat tärkeäksi nimenomaan lähtemisen pois kodista muiden ihmisten pariin ja pyrkimyksen olla aktiivinen.

Suurimmaks osaks se onkin just sitä, että mä lähden pois sieltä kotoa, kun mä tiedän meiänkin talossa on pari leskirouvaa, jotka ovat linnoittautuneet koteihinsa eivätkä lähde mihinkään ja sit kuitenkin valittavat yksinäisyyttään. Mulle on se ihan se pääasia, että näkee ihmisiä ja ihan mukava seurata miten ne reagoi tohon jakotilanteeseenkin. (H2)

Ote havainnointipäiväkirjasta 16.3.2016:

Keskustelin erään vanhan herran kanssa ja hän kertoi ruokajaon olevan todella tärkeää, että tulee lähdettyä ulos. Muuten van istuisi kotona ja omat ajatukset alkaisi ahdistaa. Siinä mitä muidenkin jonottajien kanssa olen jutellut, niin tulee tunne, että ihmiset haluavat kertoa elämästään ja puhua jonkun kanssa. Yksinäisyys piilee pinnan alla.

Merkitsevää aineistossa oli se, että siitä ilmeni selkeä huoli toisten ihmisten yksinäisyydestä ja kotiin yksin jäämisestä. Useampi haastateltava pohti sitä, että kun jotkut jäävät koteihinsa yksinään surkuttelemaan elämäänsä, ja tämä oli huomattu myös ruoan hakijoissa. Eräs haastateltava kertoi, että usein katseli joitain jonottajia, jotka eivät puhu kellekään eivätkä ota mitään kontaktia, vaan vetäytyvät syrjään. Huoli näistä yksinäisistä oli hyvin konkreettinen.

Kyl mä oon katellut tossa jonossa on yksinäisiä eikä ne kellekään mitään puhu. Mullahan on kuitenkin sellasta sosiaalista elämää, mut paljon on noita joilla ei oo niinku mitään. Sanotaan, että henkinen apu on niinku aika vähissä, jos et sä itse sitä lähe hakemaan jos sulla on tarvetta, niin ei sitä tuu. (H4)

Jotkut haastatelluista kertoivat pyrkineensä aktivoimaan tuntemiaan ihmisiä, mutta joku este joillakin oli, etteivät lähde mihinkään, vaan valitsevat mieluummin yksinäisyydessä olemisen.

5.5 Tietojen vaihtaminen

Haastatteluista ilmeni, että tietoa erilaisista etuuksista ja tapahtumista ei kaikilla ollut saatavilla, koska suurin osa tiedonsaannista vaatisi internetin käyttöä. Tämä oli erityisesti vanhemmille ihmisille haasteellista. Haastateltavat pitivät tärkeänä sitä, että ruokajaoissa muilta ihmisiltä yleensä kuulee aina jotain, mitä on meneillään ja sai vinkkejä mahdollisista tapahtumista ja retkistä.

No nyt me ollaan tän yhden rouvan kans yhteistä matkaa, elikkä sossusta saa rahan ja ne järjestää tommosia eläkeläisille. Sehän se meille sitä rupes puhumaan ja antoi kaikki tiedot ja puhelinnumerot

ja kaavakkeet. Aina kun joku saa jonkun tiedon, niin antais ja jakais ja sitte sillä tavalla päästäis sellaseen yhteiseen. (H5)

Pari haastatelluista toi esille, että ovat saaneet tiedon erilaisista ruokajakeluista ihmisiltä, jotka ovat jo aiemmin ruoanjaossa käyneet. Joku oli kuullut asiasta naapurilta ja toinen oli itse käyttänyt paljon aikaa, jotta löytäisi apua hankalaan tilanteeseensa ilmaisruoan avulla. Kaikilla ei kuitenkaan ole resursseja eikä välineitä etsiä itse tietoa. Sain kuulla paljon, että olisi hyvä, jos ammatti-ihmiset kävisivät tiedottamassa mitä vaihtoehtoja on tarjolla.

Saman vahvasti haastattelemani asukastilan työntekijä:

Tälläkin just monet noista vanhuksista välillä laskee kun jää sen ja sen verran käteen kun maksetaan vuokrat. Niin mä oon että taju-atko sä, että olet oikeutettu toimeentulotukeen, mutta kun ne eivät ole tietoisia siitä. (H3)

5.6 Vapaaehtoistyö mahdollisuutena

Yhteisen pöydän yhteistyöpalaverissa on puhuttu siitä, miten saataisiin luotua kansalaisyhteisöjä ja polkuja vapaaehtoistyön kautta työllistymiseen. Eläkeläisten kohdalla työllistyminen ei enää ole vaihtoehto, mutta vapaaehtoistyön kautta voi saada sisältöä päiviin ja kokea itsensä hyödylliseksi. Haastateltavista vain yksi oli alkamassa vapaaehtoistyöntekijäksi ja odotti tätä innokkaasti. Kahdelta muulta haastateltavalta kysyin, olisivatko he kiinnostuneita vapaaehtoistyöstä, mutta nämä henkilöt eivät olleet. Asenteeseen heidän kohdallaan saattoi vaikuttaa ikään liittyvät tekijät, sillä he olivat jo pitkälti eläkeiän ylittäneitä. Ruokajakeluihin osallistuminen oli mahdollistanut väylän vapaaehtoistyöhön ja luotujen kontaktien avulla kynnys vapaaehtoistyöhön aleni.

Keskustelu vapaaehtoistyöntekijän kanssa 23.3.2016:

Juttelin yhden vapaaehtoisen kanssa. Rouva kertoi, että oli aloittanut jakelijana vuosi sitten. Alun perin hän oli myös jonottamassa, mutta hänet valittiin jonosta ruoanjakelijaksi, koska hän oli jonossa aina rauhallinen ja käyttäytyi jonossa hyvin. Rouva koki vapaaeh-

toistystön antoisana, josta saa hyvä mielen, mutta ei kuitenkaan kokenut, että olisi jotenkin ylennyt parempaan asemaan suhteessa jonottajiin.

Ote havainnointipäiväkirjasta 16.3.2016:

Ruoanjakoa odottavat ihmiset näyttivät olevan kiinnostuneita siitä, kuka minä olin. Jotkut ihmisistä välttivät katsetta ja käänsivät pään pois. Selkeästi jonottajat jo tuntevat hyvin vapaaehtoistyöntekijät, ja olivat heidän edessään rennompia.

Vapaaehtoistyöntekijäksi alkaminen on mahdollisuus, jonka kautta voi kokea itsensä arvokkaaksi ja osallistua yhteisen hyvän jakamiseen kanssaihmisille. Yksi haastatelluista, joka oli ollut jo kolme vuotta eläkkeellä, oli vastikään solminut vapaaehtoistyöntekijä sopimuksen ja odotti sitä innokkaasti.

Olisko tästä nyt pari viikkoa, kun mä allekirjoitin sen sopimuksen. Siinä kyseltiin, jos mä haluan koulutusta, mutta no just ammatin puolesta mä oon ollut näitten vanhusten kanssa, oppinu niinku työn kautta sen homman. Kyllä mä oon sitoutunut tähän vapaaehtoistyöhön, nytki tällöinen kävelyretkiprojekti pitäis lähteä käyntiin elikkä kerätä tästä porukkaa ja viedä kävellylle. (H6)

Se, että ei halua toimia vapaaehtoisena, ei ole mitenkään moitittava asia. Vapaaehtoistyö ei sovi kaikille ja tämän vuoksi se pitääkin nähdä nimenomaan mahdollisuutena, jos omat resurssit riittävät vapaaehtoistyöhön sitoutumiseen. Haastatelluista kaikki olivat jo eläkkeelle jääneitä, joten heidän kohdallaan vapaaehtoistyö ei ollut kovin realistinen vaihtoehto pitkän työuran jälkeen.

5.7 Tulevaisuuden näkymiä ja haaveita

Kaikki haastatelluista olivat jo eläkeiän ylittäneitä, muutama oli vasta jäänyt eläkkeelle ja loput olivat ehtineet olla eläkkeellä jo useita vuosia. Eläkeiässä aletaan olla jo elinkaaren loppupäässä ja elämään ei suuria suunnitelmia välttämättä enää kuulu. Koin tutkijana tärkeäksi kysyä haastateltavilta heidän tulevaisuuden odotuksistaan ja ohjata haastateltavien ajatukset hieman myös

eteenpäin sen jälkeen, kun oli kartoitettu menneisyyden ja nykyhetken tilannetta.

Kaikki haastatelluista olivat tyytyväisiä siihen, että työura oli päättynyt. Vaikka eläke oli pieni, kukaan ei katunut eläkepääätöstään. Kaikki olivat realistisia sen suhteen, että tulotaso tuskin tulee muuttumaan tulevaisuudessa, joten yleisenä asenteena oli eläminen päivä kerrallaan eikä turhia huolia tulevasta otettu. Yleisenä toiveena oli, että terveys pysyisi hyvänä, jotta jaksaisi vielä tehdä asioita, jotka ovat merkittäviä.

Mä oon päättänyt, et mä en kauheesti vatvo ja mieli etukäteen mitä on niinku tulevaisuudessa. Mä yritän elää tätä päivää. Mun isä, joka eli yli 100 vuotiaaksi, että älä mieli mitä oot tehnyt aikasemmin, et ne ovat olleet siihen hetkeen sopivat teot ja äläkä murehdi mitä on tulossa, et sä kuitenkin tiedä mitä sieltä on tulossa. (H1)

Kuhan tässä nyt pysyisi tämmösessäkin kunnossa ja toivon, että mä selviän. Mutta mä meen päivä kerrallaan. Eihän se mihkään tää rahatilanne ja tommonen muutu. Mul on silleen ihan hyvä mieli, että vaikka tiukkaa tekee ja pitää laskee, vaikkei ne riitäkään, mutta siitä huolimatta emmää masennu. (H5)

Osa haastatelluista pohti mahdollisuuksiaan tehdä vielä töitä tulorajojen puitteissa osittain harrastuksena ja osittain pärjätäkseen paremmin.

Oon mä aina välillä miettinyt, että kyllähän mulla työpaikkoja olisi, mutta kun mä en pysty, kun mun jalat ei kestä, niin oon miettinyt et jos tekis muutaman tunnin, mut sit se on siinä ne rajat tulee et mitä saa tienata ja muuta. (H4)

Kyllä mä tiedän, että ois mahdollista tehdä keikkahommaa, mitään vakkarihommaa en enää ota. Joskus aina huvin ja urheilun vuoksi. (H6)

Työuran päätyttyä pari haastatelluista toi esille, että heillä on paljon harrastuksia, jotka tuovat sisältöä elämään ja tavallaan pitää myös vireyttä yllä. Ikäisekseen haastateltavat olivat hyvin aktiivisia. Voimaa ammennettiin myös luonnosta.

Oon ollut eläkkeellä ja harrastanut laulamista, sitten käyn kerhossa. Ei voi sanoo etteikö olis järjestetty mitään, aina on jotain mihin voi mennä. (H2)

Mulla on paljon eläimiä, jotka antavat niin paljon. Sossuhan kerran sanoi, että pistä ne eläimet pois, ni mä sanoin että en todellakaan. Mä tykkään möyriä metsissä ja luonnossa, mä meen niinku metsään ja istuskelen siellä kallioilla. Ei tässä elämässä loppujen lopuksi kovin isoja tarvita, kun pienestäkin saa ison ilon itelleen. (H4)

Eräs haastatelluista kertoi, että hänen toivonsa tulevaisuudessa ovat hänen lapset, jotka olivat valmistumassa hyviin ammatteihin ja tätä kautta mahdollisesti pystyisivät auttamaan taloudellisesti jatkossa. Kertoja pohti sitä, että hän on kasvattanut lapsensa ja elättänyt heidät, joten nyt lapsilla olisi mahdollisuus auttaa vanhempansa, kun tämän elämä on tiukkaa.

5.8 Eläkeläisen selviytymistarina tyypiesimerkkinä

Olen koostanut haastatteluista erillisen tarinan eläkeläisen elämänkaaren mittaisesta matkasta tähän hetkeen. Tarinassa yhdistyy haastateltujen kertomuksia ajallisena tarinana lapsuudesta nykyhetken kautta tulevaisuuteen. Tarina kiteyttää kohtaamieni ihmisten kokemukset yhdeksi esimerkiksi tämän päivän ruokavussaan asioivan eläkeläisen kokemana.

Minun lapsuudessa ei kysely, kuka toi leivän pöytään vaan kaikki osallistuivat perheen elatukseen. Taisin olla 12- vuotias, kun toin ensimmäisen palkkapussin kotiin. Olen tehnyt töitä vuosikymmeniä ja nyt olen täällä ruokajonossa, kun eläke ei riitä kaikkeen tarvittavaan. On tämä jotenkin kummallista!

Työskentelin alalla, jossa palkka oli hyvin pieni. Työtuloja verotti myös vuodet, jolloin hoidin lapsia kotona. Töitä olen tehnyt, mutta valitettavasti kaikki työ ei ole palkassa mitattavissa. En kuitenkaan kadu sitä, että halusin hoitaa lapsiani kotona mahdollisimman pitkään. Työstä saamani palkka riitti perheen elatukseen, mutta palkasta ei paljoa ylimääräistä jäänyt. Tykkäsin paljon työstäni, vaikka palkka ei ollut suhteessa työn määrään. Meitä oli siellä kiva työ-porukka,

niin mikäs siinä oli hommia tehdessä. Eläkeiän lähestyessä minua pyydettiin vielä jäämään töihin, mutta olin jo odottanut pitkään tulevia eläke-vuosia, niin lähdin heti kun se tuli mahdolliseksi. Olisi ehkä ollut järkevää tehdä töitä pidempään, niin olisi saanut paremman eläkkeen. Mutta en halunnut.

Sitten kun jäin eläkkeelle, niin oli aika järkytys huomata, että rahat eivät riitä enää edes ruokaan. Puolisoni kuoli joitain vuosia sitten ja yhden ihmisen tuloilla ei kovin pitkälle pärjää. Kuulin naapuriltani, että hän käy hakemassa ilmaista ruokaa ja minä ajattelin, että voihan sitä kokeilla. Ensimmäinen kerta oli aika erikoinen, vähän hävetti ja pelotti. Toivoin ettei kukaan tuttu näkisi minua. Sitten kun huomasin, että siellä jonossa oli muitakin ihan tavallisia ihmisiä, niin ajattelin, että voinhan minäkin siellä jonottaa.

On nämä ruokajakelut olleet minulle pelastus! Tästä on tullut jo tapa, että joka viikko lähdetään. Meillä on täällä oma porukka, jonka kanssa aina sovitaan seuraavista "ruokatreffeistä". Kyllähän se helpottaa huomata, että en ole ainoa, vaan meitä on paljon muitakin ihan samassa tilanteessa. Mieluummin tulen tänne kuin jään kotiin yksinäni istumaan ja pohtimaan yksinäisyyttä ja rahojen riittämättömyyttä. Heidän kanssa on kiva vaihtaa kuulumisia ja aina myös kuulee jotain hyödyllistä tietoa. Yksikin rouva kertoi, että sosiaalitoimi myöntää tukea kesäretkeen ja sinnehan minäkin olen sitten hakenut.

Täällä tapaa hyvin erilaisia ihmisiä. Välillä on jännä huomata, miten toiset hamstraa yli oman tarpeensa, ja kyllä minä olen joskus jollekin sanonutkin, että muillekin pitää jättää. Täällä on paljon vielä huonommassa asemassa olevia. Mielestäni on väärin, että toiset eivät yhtään ajattele muita ihmisiä, vaan ainoastaan omia tarpeitaan. Se hyvä näissä paikoissa on, että täällä on nollatoleranssi päihteiden suhteen. Minusta on käsittämätöntä, miten ihmisillä riittää rahaa juomiseen, kun sitten ollaan ilmaista ruokaa hakemassa. Hyvä vaan, että heitä ei tänne päästetä!

En ole katkera elämästä, vaan pyrin nauttimaan pienistä hetkistä, jotka tuottavat minulle iloa. Olen jo sopeutunut tähän köyhän elämään. Mitäs sitä turhaan mu-rehtimaan, kun asiat eivät kuitenkaan siitä miksiäkään muutu. Mieluiten nautin

eläkepäivistäni, kun vihdoinkin saan olla rauhassa ja nauttia päivistä ilman kiirettä ja aikatauluja.

Tarinasta tulee esille erilaiset yhteisöt, joihin ihminen elämänsä aikana voi mahdollisesti kuulua. Siirtymät erilaisten yhteisöjen välillä tuovat aina muutoksen, joka vaatii sopeutumista. Perhe on ollut kaikista läheisin, joka myös haastatteluissa tuli esille. Kaikilla ei ollut omia lapsia, mutta puoliso oli ollut. Lapsien aikuistuttua ja muutettua pois kodista on ollut iso elämänmuutos, joka on vaatinut vanhemmilta sopeutumista ja irtaantumista. Työelämän kautta työyhteisöön kuulumisen on ollut merkittävä yhteisö, jossa on saanut toteuttaa itseään ja kokea itsensä hyödylliseksi. Työn kautta ihminen usein saa kokea tiivistä yhteisöllisyyttä, joka tuo sisältöä elämään. Työttömyysjaksot ja sairastumiset ovat aiheuttaneet irtaantumista ja vaatineet sopeutumista uudenvlaiseen elämäntilanteeseen.

Työuran päättyminen ja eläkkeelle jääminen ovat aiheuttaneet pysyvän siirtymän pois lähiyhteisöstä, joka on ollut suuri osa päivittäistä elämää. Haastateltavat kokivat kuitenkin eläkkeelle jäämisen hyvin positiivisena tekijänä, joka on mahdollistanut osallistumisen harrastusaktiviteetteihin ja muihin asioihin, jotka koettiin tärkeäksi. Osallistumisen mahdollisuudet ovat pakostakin supistuneet palkkatulojen poistumisen myötä, ja pienien eläkkeiden aiheuttama ahdinko on ajanut eläkeläiset etsimään apua ulkopuolisista tahoista. Ruoka-avun myötä haastateltavat ovat kuitenkin löytäneet uudenlaisen kokemuksen yhteisöllisyydestä muiden samassa asemassa elävien keskuudesta, mikä on helpottanut arjessa jaksamista. Uudet tuttavuudet ovat muodostuneet tärkeäksi voimavaraksi ja tuovat sisältöä elämään sekä mahdollistavat tavallaan kokemuksen osallisuudesta yhteisölliseen toimintaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

6.1 Vertailua aikaisempiin tutkimustuloksiin

Opinnäytetyön tulokset osoittivat sen, että ruoanjakelussa on mahdollisuus tavata vertaisia ja kokea yhteenkuuluvuuden tunteita uudessa yhteisössä. Ihmisille oli tärkeää, että heille on muodostunut hyvän päivän tuttuja, joiden kanssa voi vaihtaa kuulumisia ja jutella asioista sekä vertailla kokemuksia. Keskinäinen huolenpito näkyi konkreettisesti siten, että huolehditaan ruoan riittämisestä kaikille hakijoille, ja erityisesti siinä, että ihmiset eivät ole välinpitämättömiä muiden tilanteesta. Sama on todettu Turusen, Ohisalon, Petrovskajan ja Tukialan (2012, 36–374) havainnoissa, joiden perusteella vertaisista muodostuva yhteisö helpottaa arjen hallintaa, vertaisten välillä vallitsee hyväksyntä ja ymmärrys, ja vertaisyhteisö edesauttaa yksinäisyydestä irtaantumisessa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, ettei jää kotiin murehtimaan elämäänsä vaan hakeudutaan aktiivisesti muiden ihmisten seuraan. Tällä pyrittiin lievittämään yksinäisyyttä, joka on monelle todellisuutta varsinkin puolison kuoleman jälkeen. Yhteydet muihin ihmisiin lisäävät kokemusta elämän merkityksellisyydestä ja kuulumisesta johonkin isompaan kokonaisuuteen (Isola, Turunen & Hiilamo 2016, 154).

Aiempien tutkimusten perusteella ruoka-apua pidetään kohtaamispaikkana, jossa tapaa samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä ja vaihdetaan tietoa avun hakijoiden kesken. (Kainulainen, Karppinen & Saari 2013, 11–14.) Opinnäytetyö osoittaa sen, että keskinäinen tiedonvaihto koettiin tärkeäksi. Kaikilla ei ole kuitenkaan resursseja etsiä itse tietoa eikä edes tietotaitoa siitä, mistä tietoa esimerkiksi erilaisista tapahtumista, retkistä ja etuuksista voisi hakea. Kävijät toivoivatkin ammatti-ihmisiä kertomaan mahdollisuuksista ja etuuksista, joita on tarjolla. Tämä lisäisi valinnanvapautta ja mahdollisuutta osallistumiseen.

Ohisalon ja Saaren (2014, 104) mukaan ruokajonot toimivat vertaistuen ja vapaaehtoistyön paikkana, josta voi itsekkin edetä vapaaehtoiseksi avunantajaksi. Opinnäytetyötä tehdessäni keskustelin erään vapaaehtoistyöntekijän kanssa. Hänet oli valittu jonottajasta vapaaehtoistyöntekijäksi, minkä hän koki sen posi-

tiivisena muutoksena autettavasta auttajaksi. Myös yksi haastateltavista oli alkamassa vapaaehtoistyöntekijäksi ja koki muiden auttamisen tuovan hyvää mieltä ja sisältöä päiviin. Vapaaehtoistyön voi nähdä mahdollisuutena osallistua yhdessä tekemiseen. Lisäksi vapaaehtoistyössä voi kokea itsensä tarpeelliseksi omien resurssien puitteissa. Haastateltavien eläkeläisstatus ja pitkä työura huomioiden, vapaaehtoistyö ei ole houkutteleva vaihtoehto. Tähän myös vaikuttaa haastateltavien korkea ikä. Vapaaehtoistyö vaatii myös sitoutumista toimintaan ja eläkeläisten vaihtuvien tilanteiden, esimerkiksi terveydentilan, vuoksi sitoutuminen ei välttämättä ole pitkällä tähtäimellä mahdollista. Vapaaehtoisiksi olisikin hyvä aktivoida nuorempia ruoka-avussa kävijöitä, jotka saisivat arvokasta työkokemusta ja mahdollisesti löytäisivät reitin työllistymiseen.

Merkittävä havainto on se, että kaikki ihmiset eivät ole hyväksytyjä samaan joukkoon. Kyseisissä kohtaamispaikoissa päihteidenkäyttäjät asetettiin alemmaksi ryhmäksi, jonka läsnäoloa ei kaivattu ja joihin suhtauduttiin kielteisesti. Yleinen näkemys oli, että köyhällä ei ole varaa päihteidenkäyttöön ja tämän myötä ei myöskään ilmaista ruokaa pitäisi heille antaa, kun rahaa kerran riittää päihteisiin. Ruoanhaku paikoissa oli ehdoton päihteettömyysvaatimus, joka rajasi tietyn ryhmän pois ilmaisruoan saajista. Ohisalo ja Määttä (2014, 56–57) ovat pohtineet yhdenvertaisuuden ongelmallisuutta, jota heidän havaintojen mukaan ilmenee myös ruokajakelussa tietyille kohderyhmille osoitettuna apuna. Erityisesti päihteidenkäyttäjät ovat joutuneet monissa paikoissa ruoka-avun ulkopuolelle päihteettömyysvaatimuksen vuoksi.

Vaikka haastattelupaikat olivat erilaisia, toinen ulkona oleva ruokajono ja toinen asukastila, niin kokemukset uusista tuttavista ovat samansuuntaisia. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä voisi olettaa, että asukastilassa olisi helpompi saada ystäviä, joita myös kohtaisi muuallakin kuin kyseisessä paikassa. Näin ei kuitenkaan näyttänyt olevan. Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että vaikka uusia tuttavuuksia on muodostunut, niin tuttavuudet eivät ole laajentuneet kotipiiriin, vaan olivat liitoksissa ulkoiseen paikkaan; asukastilaan tai ruokajonoon. Kuitenkin uusien tuttavuuksien tapaaminen motivoi haastateltavia lähtemään ruoan hakuun ja pois kodista ihmisten keskuuteen.

Tulevaisuutta ei haastateltavat juurikaan ajattele, vaan he pyrkivät elämään päivä kerrallaan ja myös nauttimaan siitä mitä on. Haastateltavat ovat realistisia tulotasonsa suhteen eivätkä näe muutosta tulojen nousussa mahdollisena. Ilmaisen ruoan saaminen koettiin tuloja tasaavana tekijänä. Haastateltavat eivät näe muutosta sen suhteen, ettei heidän tarvitsisi hakea ruokajaoista ruokaa. Osa haastatelluista pitää keikkaluonteisen työn tekemistä mahdollisuutena eläkkeelläkin. Yleisenä toiveena oli, että terveys pysyisi hyvänä, mikä mahdollistaisi esimerkiksi harrastamisen ja osallistumisen yhteisiin retkiin ja tapahtumiin.

6.2 Opinnäytetyön tulosten pohdintaa

Yhteiskunnallinen osallisuus tarkoittaa tasavertaista mahdollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, mielipiteen ilmaisuun ja yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin (Terveysten- ja hyvinvoinnin edistämisen laitos, 2016). Vaikka ruoka-avussa asioivilla oli jo selkeä oma pieni yhteisö, joka toi tukea ja turvaa, niin yhteiskunnallisella tasolla osallisuuden kokemus ei tämän yhteisön kautta mahdollistu, koska ihmiset kuuluvat marginaaliin, joiden ääni harvemmin pääsee kuuluville. Huono-osaisten elämää tutkitaan paljon, mutta asiat eivät silti muutu. Tämä tuli esille siitä, että tulevaisuudelta ei odoteta juurikaan muutosta tulotasoon.

Tosiasia on, että eläkeläiset ovat tavallaan jumissa eikä heillä ole mahdollisuuksia vaikuttaa elämäänsä koskeviin isoihin ratkaisuihin, jotka hallitustasolta määritetään. Poliittisten päättäjien pitäisi jalkautua ruokajonoihin, asukastiloihin ja lähiöihin kohtaamaan ihmisiä, jotka elävät ruoka-avun varassa. Ihmisten kohtaaminen toisi köyhyyden konkreettisemmin näkyvämmäksi ja ehkä se avaisi päättäjien silmiä enemmän, mitä tutkimukset eivät välttämättä tee, koska asiat pysyvät etäisinä paperilta luettuna. Erityisesti eläkeläisten tilanne on huolestuttava, koska heillä ei ole mitään mahdollisuuksia parantaa tulotasoaan saatuaan eläkepäätöksen. Kaikkien terveys ei mahdollista satunnaisen työn tekemistä lisäänsioiden saamiseksi.

Tiedonkulun tehostaminen olisi hyvin tärkeää ihmisille, joilla ei ole tietotaitoa etsiä itse tietoa esimerkiksi internetistä. Ihmiset tarvitsevat toimintaa ja tekemistä, sekä tietoa erilaisista tukimuodoista, jotta elämä koettaisiin arvokkaaksi. Jos vaihtoehdot eivät ole tiedossa, eikä omat resurssit riitä asioiden selvittämiseen, niin se syrjäyttää ihmisiä entisestään. Osallisuudella tarkoitetaan toisaalta kokemus- ja tunnetilaa, toisaalta toimintakykyä ja mahdollisuuksia toimintaan (Raivio & Karjalainen 2013, 14). Jos ihmisillä ei ole saatavilla tietoa, joka mahdollisesti toisi lisäarvoa elämään, osallisuuden kokemus ei mahdollistu. Tässä suhteessa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulisi aktivoitua jalkautumaan asukastiloihin ja kohtaamaan ihmisiä heidän omassa elinpiirissään, sekä viedä tietoa erilaisista etuuksista ja mahdollisuuksista sitä tarvitseville.

Jäin miettimään sitä, mitkä mahdollisuudet yhteisölliseen toimintaan on ulkona tapahtuvan ruokajaon yhteydessä. Asukastila on sisällä ja siellä on mahdollisuus viettää aikaa ja tutustua ihmisiin eri tavalla kuin ulkona ruokajonossa seistessä. Kuten keskusteluissa ilmeni, toiveena oli esimerkiksi ruokajaon jälkeen jäädä paikan päälle yhteiseen kahvihetkeen, joka olisi tärkeää myös hiljaisemmille kävijöille, ettei heidän tarvitsisi vaan poistua paikalta omiin koteihinsa. Tämä olisi väylä myös tavoittaa kaikista syrjäytyneimmät yksilöt, joita ruokajonossa seisoo. Ulkona tapahtuva ruokajako myös altistaa ihmiset muiden katseille ja leimaa ihmistä. Ihmisarvon mukaista toimintaa olisi, että ruoka jaettaisiin sisätiloissa, mikä mahdollistaisi myös tiiviimmän yhdessä olemisen ja kanssakäymisen kävijöiden välillä, sekä osallistumisen yhteiseen toimintaan. Näin mahdollisesti saataisiin myös kontakti selkeästi syrjäytyneisiin ja yksinäisiin ihmisiin, sekä motivoitua heitä aktiivisuuteen ja yksinäisyydestä irrottautumiseen.

Erityisesti minua pohdituttaa ruoka-avussa asioivien tulevaisuuden näkymät, varsinkin eläkeläisten näkökulmasta katsottuna. Eläkkeiden määrä ei nouse kuin minimaalisen indeksikorotuksen verran vuositasolla. Tämä tarkoittaa konkreettisesti muutaman euron korotusta. Kuten tutkimuksesta ilmeni, tulevaisuutta ei juurikaan ajatella vaan eletään tässä ja nyt -elämää. Eläkeläisten terveydenhoitokulut kasvavat ikääntymisen myötä, joten tämä tulisi huomioida esimerkiksi toimeentulotuessa, ja myöntää tukea kasvaviin menoihin mahdollisesta tulojen laskennallisesta ylijäämästä huolimatta. Terveydenhoitomenoissa tukemalla

vapautettaisiin eläkeläisen varoja muihin aktiviteetteihin, jotka toisivat sisältöä elämään. Näin mahdollistettaisiin myös varojen riittävyys terveelliseen ravintoon ja sen riittävyyteen.

Ruoka-avussa asioivien ihmisten tarinoiden esiintuomisen tärkeyttä ei voi painottaa tarpeeksi. Mitä enemmän tutkimustietoa tuotetaan ja julkaistaan, sitä paremmin ihmisten tarinat tulevat esille ja ihmisten ääni tarinoiden kautta kuulluksi. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista selvittää työikäisten ihmisten ja esimerkiksi lapsiperheiden kokemuksia ruokajonoissa solmituista ihmissuhteista ja mitä lisäarvoa ne tuovat arkeen ja elämään. Oma opinnäytetyöni keskittyi eläkeikäisiin, joilla sosiaalisten suhteiden merkitys korostui jo siitä syystä, että työyhteisöä ei enää ole, puoliso on mahdollisesti jo kuollut ja lapset lähteneet pois kodista.

Olisi myös hyödyllistä saada tutkimustietoa siitä, mitä muutoksia ihmisten elämään mahdollisesti tulisi, jos ulkona tapahtuva ylijäämä ruoan jakelu siirrettäisiin sisällä tapahtuvaksi. Yhteisöllisyyden muodostuminen saattaa olla haasteellista, jos ei ole paikkaa, johon voi jäädä tutustumaan ihmisiin ajan kanssa. Opinnäytetyössäni ilmeni myös, että ruoka-avussa solmitut tuttavuussuhteet eivät laajentuneet ruoka-aputoiminnan ulkopuolelle. Asiaa voisi tutkia pitkittäistutkimuksella muuttuvatko ihmissuhteet läheisimmiksi pidemmän ajan kuluessa. Olisi hyödyllistä myös selvittää, mikä mahdollisesti estää ihmissuhteiden laajenemisen oman kodin piiriin. Kiinnostavaa olisi myös tutkia vaikuttaako ruoka-avussa solmittuihin tuttavuuksiin ja ystävyys-suhteisiin se, jos jonkun ihmisen tilanne paranee niin paljon, ettei hänen tarvitse enää käydä ruoka-avussa.

7 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

7.1 Luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta kokonaisuutena arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota koko tutkimusprosessin tarkkaan kuvaukseen tutkimusaiheen valinnasta alkaen. Tutkimusvaiheiden, mahdollisten poikkeamien ja virhetulkintojen avoin ilmaiseminen, sekä tutkimusratkaisujen perusteleminen loppuraportissa lisää lukijan mahdollisuutta arvioida tutkimuksen luotettavuutta kokonaisuutena. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa myös suorilla sitaateilla tiedonantajien haastatteluista, jolloin lukija pystyy paremmin seuraamaan tutkimuksen tuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233.)

Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt olemaan avoin ja mahdollisimman tarkasti raportoimaan tutkimuksen tekemisen vaiheet. Tutkimussuunnitelma ei sellaisenaan toteutunut kohderyhmän ja tutkimusmenetelmän osalta. Tämän olen tuonut esille tutkimusprosessin kuvauksessani. Laadullisen tutkimuksen yhtenä erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että tutkimussuunnitelma ei ole tarkoin rajattu, vaan se elää tutkimuksen edetessä ja tämä saattaa johtaa tutkimussuunnitelman ja jopa tutkimusongelman uudelleen määrittelyyn tutkimuksen edetessä (Eskola & Suonranta 1998, 15–16).

Luotettavuutta voidaan parantaa triangulaatiolla, jolla tarkoitetaan erilaisten metodien, tiedonlähteiden, tutkijoiden tai teorioiden yhteensovittamista tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 143). Opinnäytetyössäni on käytetty metodi triangulaatiota. Aineisto kerättiin haastattelemalla ja havainnoimalla ihmisiä heidän toimintaympäristössään. Havainnointi on tukenut kokonaisprosessia ja auttanut ymmärtämään haastateltavien elämäntilannetta ja toimintaympäristöä syvemmin mitä pelkät haastattelut eivät olisi mahdollistaneet.

Opinnäytetyössäni olen kerännyt ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia heidän elämästään. Tarkastelun kohteena ovat yksilöiden henkilökohtaiset tunteet ja merkityksenannot. Yksittäisen ihmisen kokemus ei ole toistettavissa, mutta se

voi olla verrattavissa toisen samassa tilanteessa elävän ihmisen kokemukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Tämä on tullut hyvin esille tutkimusaineistossani. Jokaisella haastateltavalla oli oma tarinansa, mutta tarinoiden välillä oli paljon samankaltaisuuksia, syy ja seuraus -suhteita. Jokaisella yksilöllä on oma tapansa prosessoida ja sanoittaa omaa elämäänsä, joten en pidä puutteena sitä, että yksilön kokemus ei ole yleistettävissä muiden samassa tilanteessa elävien asemaan. Laadullisessa tutkimusperinteessä luotettavuus ja toistettavuus ovat liukuvia käsitteitä, koska laadullinen tutkimus korostaa yksilön subjektiivista kokemusta, joka on täysin henkilökohtainen, eikä välttämättä ole sama kokemus kuin jollain toisella henkilöllä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136).

Mielenkiintoinen havainto kuitenkin on, että vaikka aineistonkeruu tapahtui kahdessa toisistaan hyvin erilaisissa paikoissa, niin ihmisten kertomukset ja ajatukset olivat samansuuntaisia avun tarpeesta ja tulevaisuuden näkemyksistä. Tästä voidaan päätellä, että suhteellisen samanlaisessa elämäntilanteessa elävien kokemuksissa voi olla yhteneväisyyksiä ajasta ja paikasta riippumatta.

Laadullisessa tutkimuksessa on pohdittava myös tutkijan objektiivisuutta suhteessa tutkimusaiheeseen ja tutkittaviin. Tutkija on itse luonut tutkimuksensa sisällön ja tämä saattaa luoda tutkijalle ennakkokäsityksiä aiheesta ja tutkittavista. Tutkijan asennoitumiseen mahdollisesti vaikuttaa hänen omat taustansa ja kokemuksensa, jolloin on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota puolueettomuuteen ja siihen, miten tutkijan omat kokemukset mahdollisesti vaikuttavat tiedonantajien kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.)

Vuosia kunnan sosiaalitoimessa työskennelleenä ammattitietämys taloudellisesta, fyysisestä ja psyykkisestä huono-osaisuudesta on pakostakin vaikuttanut tutkimuksen tekemiseen. Pidän ammattitietämystä kuitenkin hyvänä asiana, sillä pystyin syvemmin jo alusta alkaen suunnata itseni havainnoijana ja tutkijana tutkimusaiheen keskiöön, koska tietoni aiheesta on jo hyvin kattava. Asiakastyössä objektiivisuus on yksi tärkeimmistä asioista ja ammatillinen kokemus oli eduksi siinä, että osasin suhtautua ihmisten esille tuomiin asioihin myötätuntoisesti, ja samalla kuitenkin neutraalisti. Tutkimusaineiston analyysissä pyrin

asettamaan itseni ulkopuolisen tarkkailijan asemaan ja kuunnella sekä tulkita vain sitä, mitä haastateltavat ovat itse kokemuksistaan kertoneet.

7.2 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen eettisyyttä pohdittaessa päällimmäisenä on ajatus perus ihmisoi-
keuksista ja yksilön suojasta. Tutkimuseettisiin periaatteisiin kuuluu avoimuus,
rehellisyys ja läpinäkyvyys tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Haastateltaville ker-
rotaan rehellisesti tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja menetelmät, sekä selvite-
tään, miten tutkimusprosessi etenee. Haastateltavien vapaaehtoisuutta ja ano-
nymiteettia on kunnioitettava, ja tiedonantajilta pyydetään kirjallinen suostumus
tutkimukseen osallistumisesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Aloittaessani havainnointia maaliskuun 2016 alussa, kävin ensin tutustumassa
molempiin Vantaalla sijaitseviin kauppojen ylijäämäruoan jakopaikkoihin. Toi-
sessa ruokaa jaettiin konkreettisesti jonottamalla ulkona. Toisen ruokajakelu
tapahtui asukastilan yhteydessä. Tutustumiskäynneillä esittelin itseni. Lisäksi
kerroin kuinka pitkään ja usein olen paikan päällä havainnoimassa ja keskuste-
lemassa ihmisten kanssa. Asukastilassa oli ilmoitustaulu, johon tein lyhyen ku-
valla varustetun esittelyn itsestäni, jossa kerroin myös läsnäolostani ja opinnäy-
tetyöni tarkoituksen (LIITE 4). Opinnäytetyön aihetta valitessani pohdin pitkään,
onko minulla oikeus astua vähäosaisten ihmisten elinpiiriin seuraamaan heidän
elämää opiskelijana, havainnoijana ja haastattelijana, joka poistuu saatuaan
tarvitsemansa aineiston kerätyksi. Ilokseni sain huomata, että opiskelijan roolis-
sa olin tervetullut ja läsnäoloni oli jopa toivottua.

Pyytäessäni ihmisiä haastateltavaksi kerroin heille mitä tutkimus koskee ja mi-
ten tutkimustulokset raportoidaan. Annoin kaikille osallistujille etukäteen Diako-
nia-ammattikorkeakoulun tiedotteen (LIITE 2) opinnäytetyöstä ja tutkimuksesta,
sekä haastattelutilanteessa pyysin tiedonantajilta kirjallisen suostumuslomak-
keen (LIITE 3) allekirjoitettuna. Kerroin myös, että käytän haastatteluissa nau-
huria ja kysyin nauhurin käyttöön vielä erikseen luvan. Kaikki haastateltavat oli-
vat tutustuneet tiedotteeseen etukäteen ja antoivat luvan nauhoittaa haastatte-

lut. Kerroin tiedonantajille, että kun haastattelut on purettu kirjalliseen muotoon, niin nauhuri tyhjennetään ja litteroidut haastattelut tuhotaan. Myös havainnointipäiväkirja tuhottiin raportin kirjoittamisen jälkeen. Painotin erityisesti osallistujille, että raportti kirjoitetaan muotoon, mistä kukaan yksittäinen henkilö ei ole tunnistettavissa.

Eettistä pohdintaa aiheutti erityisesti oma roolini opiskelijana suhteessa virka-asemaani kunnan sosiaalitoimessa. Yhteisen pöydän yhteistyöpalaverissa asiasta keskusteltiin ja painotettiin sitä, että toimin opiskelijan asemassa ja ammattistatukseni ei kuulu tutkimukseen ja sitä ei tarvitse tuoda esille. Tästä huolimatta jäin pohtimaan, olisiko ihmisten suhtautumiseen vaikuttanut, jos olisin samaista tutkimusta tehnyt ammattiroolissani. Havainnointipaikoissa ihmiset kuitenkin tiesivät, että suoritan ylempää ammattikorkeakoulututkintoa ja olen työelämässä, mutta kukaan ei kysynyt mitä tarkalleen teen työkseni. Tästä päätelin, että ihmisille oli tärkeintä saada kertoa omasta elämästään jollekin, joka on kiinnostunut. Tämä sai minut ajattelemaan ihmisten äänen esiintuomisen tärkeyttä, joka lievitti sisäistä eettistä ristiriitaani.

8 LOPPUSANAT

Tämä tutkimus olisi ollut aivan erilainen, jos haastateltavat olisivat olleet työttömiä työikäisiä tai lapsiperheellisiä, nuorempia ihmisiä, joilla olisi elämää vielä pitkälti edessäpäin ja mahdollisuuksia vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa. Mutta haastateltavat olivat jo eläkeikäisiä, ja vaikka alkuun pohdin sitä, että kääntyykö koko tutkimus seniorikansalaisten tarinaksi, niin tässä vaiheessa tutkimusta voin sanoa olevani enemmän kuin tyytyväinen, että näin kävi. Tutkimuksen tekeminen kokonaisuutena oli mielenkiintoinen prosessi. Oli hienoa olla läsnä ja keskustella ihmisten kanssa ja huomata kuinka avoimesti he suhtautuivat opiskelijaan. Heillä oli vilpitön halu auttaa ja edistää opinnäytetyöni tekoa.

Tutkijana ja sosiaalialan ammattilaisena on hätkähdyttävää todeta, että lähes lapsesta asti työtä tehneet ja omillaan pärjänneet ihmiset, joutuvat eläkkeelle jäädessään toteamaan, että eläke ei riitä peruselämiseen ja he joutuvat turvautumaan ruokajakeluun ja tekemään valintoja terveydenhoidon ja syömisen välillä. Pahimmassa tapauksessa he jäävät juuri ja juuri toimentulotukinormien yläpuolelle ja he eivät saa edes helpotusta toimeentulotuen muodossa. Mielestäni oli riipaisevaa katsella todella vanhoja ihmisiä ulkona seisomassa ruokajonossa, avaavan kassinsa ja olevan hiljaisesti kiitollisia saamastaan ruoasta. Ajatuksiin nousee heidän lähtökohdat elämään, joita useimmilla ovat olleet sota-ajan köyhyys ja pelko selviytymisestä. Silti he ovat selvinneet ja uurastaneet koko elämänsä päätyäkseen tavallaan takaisin samoihin asemiin, joista ovat alun perin lähtöisinkin.

Tämän päivän senioreilla on huikea elämänhistoria taustallaan ja heidän tarinoitaan pitäisi tuoda esille, jotta niistä voitaisiin oppia ja kehittää yhteiskuntaa, joka kohtelee tasa-arvoisesti kaikkia jäseniään. Ikääntyvien sukupolvi on pikkuhiljaa poistumassa ja kertomukset heidän mukanaan. He ovat elämän todellisia sankareita, joita pitäisi kunnioittaa eikä jättää syrjään ja unohtaa. Kuka tahansa meistä voi päätyä samaan asemaan, sillä työn tekeminen ei ole tae arvokkaasta vanhuudesta. On hyvin huolestuttavaa seurata poliittista päätäntä ja säästöpyrkimyksiä, jotka kohdistuvat juuri kaikista heikommassa asemassa oleviin

ihmisiin. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla ja kirkonalan työntekijöillä on suuri vastuu sen suhteen, että saadaan tosielämän tarinoita viedyksi päättäjien kuultavaksi. Jää nähtäväksi vaikuttaako se mihinkään, mutta siitä huolimatta ei pidä luopua toivosta, että asiat joskus muuttuisivat.

LÄHTEET

- Airio, Ilpo; Blomberg, Helena; Kangas, Olli; Kroll, Christian & Niemelä, Mikko 2013. Täyden kansaneläkkeen saajien tulot ja kokemukset toimeentulosta. Teoksessa Ilpo Airio (toim.) Toimeentulotuen verkkoa kokemassa. Kansalaisten käsitykset ja odotukset. Helsinki: Kela.
- Blomberg, Helena; Kallio, Johanna; Kroll, Kristian & Niemelä, Jorma 2014. What explains frontline workers' views on poverty? A comparison of three types of welfare sector institutions. *International journal of social welfare* 24; 324–334.
- Cough, Jamie; Eisenschitz, Aram & McCulloch, Andrew 2006. *Spaces of social exclusion*. Oxon: Taylor & Francis.
- Delanty, Gerard 2003. *Community*. Second edition. New York: Routledge.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Gothóni, Raili 2014. Yhteinen pöytä-arviointiraportti 21.12.2014. Tuloste. Viitattu 15.11.2015.
- Grönfors, Martti 2011. Hanna Vilkkä (toim. Laadullisen tutkimuksen kenttätömenetelmät. Hämeenlinna: Sofia-Sosiologi- Filosofiapu Vilkkä.
- Helne, Tuula 2002. *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hyväri, Susanna & Nylund, Marianne 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Terhi Laine, Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) *Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Tammi 2010, 29–47.
- Hänninen, Sakari; Karjalainen, Jouko; Lehtelä, Kirsi-Maria & Silvasti, Tiina 2008. Leipäjonoista ruokapankkeihin. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen, Kirsi-Maria Lehtelä & Tiina Silvasti (toim.) *Toisten pankki. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa*. Helsinki: Stakes, 5-20.
- Hänninen, Vilma 2000. *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Isola, Anna-Maria; Larivaara, Meri & Mikkonen, Juha 2007 (toim.) Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Helsinki: Avain.
- Isola, Anna-Maria; Turunen, Elina & Hiilamo, Heikki 2016. Miten köyhät selviytyvät Suomessa? Yhteiskuntapolitiikka 81:2.
- Jeong-Hee, Kim 2015. Understanding Narrative inquiry. Thousand Oaks, CA: Sage corporation.
- Juppi, Pirita 2010. Teoksessa Terhi Laine, Susanna Hyväri & Päivi Vuokila-Oikkonen (toim.) Media syrjäytymisen määrittelijänä ja selittäjänä 2010. Helsinki: Tammi, 325–351.
- Kaartinen, Heidi 2015. Mitä aineeton köyhyys on? Pro Gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kainulainen, Sakari & Saari, Juho 2013. Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa Mikko Niemelä ja Juho Saari (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 22–43.
- Kainulainen, Sakari; Karppinen, Kalle & Saari, Juho 2013. Ruoka-avun kohdentuminen Turussa. Selvitys leipää jonottavien ihmisten hyvinvoinnista. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Katisko, Marja 2011. Kansalaisuus työyhteisön arjessa. Maahanmuuttajien kertomuksia työelämästä. Helsinki: Unigrafia.
- Lakialoite LA 209/2016. www.eduskunta.fi.
- Lepola, Siina 2012. Päivä muuttuu kerrallaan- Narratiivinen tutkimus vapaaehtoistyöntekijöiden positiivisten kokemusten mahdollistumisesta Kirkon Ulkomaanavun toiminnassa. Pro Gradu. Helsinki: Aalto-yliopisto.
- Moisio, Pasi 2004. Köyhyyden pitkittäinen rakenne. Tilapäis-, toistuvais- ja pitkäaikaisköyhyys Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 69:4, 341–359. Viitattu 18.4.2016. www.julkari.fi.
- Niemelä, Jorma 2002. Identiteettityö, sosiaalinen pääoma ja marginaalista murtautuminen. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi, näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-Kustannus, 76–93.
- Niemelä, Jorma 2008. Perception of the causes of poverty in Finland. Acta Sociologica 51 (1); 23–40.

- Niemelä, Mikko & Saari, Juho 2013. Suomalaisen yhteiskunnan notkelmat. Teoksessa Mikko Niemelä ja Juho Saari (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 6–21.
- Ohisalo, Maria; Laihiala, Tuomo & Saari, Juho 2015. Huono-osaisuuden ulottuvuudet ja kasautuminen leipäjonoissa. Yhteiskuntapolitiikka 80, 435–446.
- Ohisalo, Maria & Määttä, Anne 2014. Viimeisen luukun jälkeen - Ruoka-avussa käyvien paikka julkisessa palvelu- ja tulonsiirtoverkossa. Teoksessa Maria ohisalo ja Juho Saari (toim.) Kuka seisoo leipäjonossa? Ruoka-apu 2010-luvun Suomessa. Kunnallisan kehittämissäätiö. Tutkimusjulkaisuja, vol. 80. Helsinki: KAKS -Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Ohisalo, Maria & Saari, Juho 2014. Kuka seisoo leipäjonossa? Ruoka-apu 2010-luvun Suomessa. Kunnallisan kehittämissäätiö. Tutkimusjulkaisuja, vol. 80. Helsinki: KAKS -Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Pierson, John 2009. Tackling social exclusion. New York, NY: Routledge.
- Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat. Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Taina Era (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Vaajakoski: Gummerus Oy.
- Saari, Juho 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudemus.
- Salonen, Anna Sofia 2016. Food for the soul or soul for food. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin Yliopisto.
- Siiki, Anna-Mari 2008. Myllypuron ruokajono -esimerkki hyvinvointi köyhyydestä. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen, Kirsi-Marja Lehtelä ja Tiina Silvasti (toim.) Toisten pankki. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Stakes, 127–161.
- Simpura, Jussi; Moisio, Pasi; Karvonen, Sakari & Heikkilä, Matti 2008. Uudet ja vanhat sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes, 250-254.

- Sironen, Jiri & Saastamoinen, Ulla 2014 (toim.) Köyhyys, syitä ja seurauksia. Helsinki: EAPN.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 15.5.16. www.finlex.fi.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Sosiaaliturvan suunta 2005–2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 14.4.2016. www.finlex.fi
- Syrjäläinen, Eija; Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.) 2007. Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2016. Osallisuus. Viitattu 15.5.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-jaterveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turunen, Saija; Ohisalo, Maria; Petrovskaja, Vlada & Tukiala, Anna-Kaisa 2012. Kuka käy leipäjonossa? Pääkaupunkiseudun ruoanjakotutkimuksen tuloksia. Helsinki; Socca.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, Vähävaraisten apurahasto FEAD 2014-2020. Viitattu 3.7.2016. <http://tem.fi/vahavaraisten-avun-rahasto-fead-2014-2020>
- Valtiovarainministeriö 2015. Eurooppa 2020-strategia. Suomen kansallinen ohjelma. Valtiovarainministeriön julkaisu 12a/2015. Viitattu 26.2.2016. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/nrp2015_finland_fi.pdf.
- Worldwide responsibility i.a. Viitattu 27.4.2016. <http://www.worldwide-responsibility.com/>.
- Yhteinen pöytä-projekti 2015. Vantaan kaupunki. Viitattu 14.11.2015. www.yhteinenpoyta.fi/.
- Yhteinen pöytä 2016. Viitattu 27.4.2016. <http://www.yhteinenpoyta.fi/>.

LIITE 1: Narratiivinen haastattelurunko

- 1) Taustatiedot; ikä, sukupuoli, kuinka kauan on asioinut ruoka-avussa

Tarinallinen osio:

- 2) Kerro elämästäsi ennen kuin aloit käymään ruoka-avussa?
- 3) Kerro kokemuksistasi ruoka-avusta?
- 4) Kerro minkälaisia ihmisiä olet tavannut ruoka-avun parissa ja tapaatko heitä säännöllisesti?
- 5) Minkälaisia toiveita sinulla on tulevaisuudestasi?

Tarkentavat kysymykset keskustelua varten, jos tarina ei tuo esille:

- 1) Tapaatko ihmisiä, joihin olet ruoka-avussa tutustunut, myös muulloinkin kuin ruoka-avussa?
- 2) Koetko muiden kävijöiden tapaamisen tärkeänä? Kerro minkä vuoksi?
- 3) Haluaisitko jonkinlaista yhteistä toimintaa ruoanjako tilaisuuksiin tai sen ulkopuolelle? Minkälaista toimintaa?
- 4) Mikä sinua parhaiten auttaisi elämässäsi nyt?

LIITE 2: Tiedote opinnäytetyöstä

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ:

Opinnäytteen nimi on YHTEISEN PÖYDÄN ÄÄRESSÄ, Ruoka-avussa asioivien ihmisten sosiaaliset suhteet osallisuuden vahvistajana ja toivona tulevasta

Pyydämme Teitä osallistumaan tähän opinnäytetyöhön, joka on osa laajempaa hanketta nimeltä Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.

Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala ovat valmistelleet yhdessä tätä tutkimushankekokonaisuutta. Hanke tukee Vantaan kaupungin valtuustokauden strategiaa. Hankkeessa laaditaan vuonna 2015 käynnistyvään Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ylempään koulutukseen liittyviä opinnäytetöitä ja oppimistehtäviä.

Hankkeen tarkoituksena on edistää erityisesti mielenterveyden edistämistä yhteiskunnan eri tasoilla sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista. Hanke tuottaa tietoa nykytilasta ja kehittämistarpeista sekä mahdollistaa uusien asiakaskeskeisten työmenetelmien käyttöönoton.

Hankkeen tutkimusluvan on myöntänyt Vs. Apulaiskaupunginjohtaja Maritta Pesonen 20.8.2015 (Viranhaltijapäätös §39/2015). Teillä on mahdollisuus halutessanne tutustua tutkimuslupapäätökseen ottamalla yhteyttä: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Ikali Karvinen, Puh. 040 509 80 50.

Tämän opinnäytetyön tekijä ja tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tekijä on: Sanna-Mari Väisänen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ruoka-avussa asioivien ihmisten välisten ihmissuhteiden merkitystä osallisuuden kokemuksessa

ja arjen hallinnan tukemisessa. Tarkoituksena on myös selvittää ruoka-avussa asioivien ihmisten tulevaisuuden näkymiä.

Tutkimuksen kulku

Opinnäytetyö on narratiivinen eli tarinallinen tutkimus, jossa tiedonantajilta kerätään haastattelemalla tarinoita elämästä ja sosiaalisten suhteiden merkityksestä ja vaikutuksesta arjessa. Haastatteluaineiston tueksi suoritetaan havainnointia. Haastattelut nauhoitetaan. Aineiston keruu aloitetaan maaliskuussa 2016, ja loppuraportti on valmis marraskuussa 2016. Loppuraportin kirjoittamisen jälkeen haastattelumateriaali ja havainnointipäiväkirja tuhoetaan.

Tutkimukseen liittyvät hyödyt ja riskit

Tutkimukseen osallistumisesta ei ole teille välitöntä hyötyä, mutta tutkimus auttaa kehittämään erityisesti mielenterveyden edistämistä yhteiskunnan eri tasoilla sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista osana marginalisaation vastaista työtä Vantaan kaupungissa ja sen yhteistyöorganisaatioissa. Tutkimuksen avulla saamme arvokasta tietoa kehittämistä ja tutkimustyötä varten. Tutkimuksesta ei ole Teille mitään haittaa, mutta koska haastatteluissa käsitellään mielenterveyteen, marginalisaatioon ja syrjäytymiseen liittyviä asioita, saattaa osallistuminen aiheuttaa negatiivisia tunnereaktioita. Näistä Teillä on mahdollisuus keskustella opinnäytetyöntekijän kanssa. Teillä on mahdollisuus vetäytyä osallistumisesta missä tahansa tutkimuksen vaiheessa ja osallistuminen on Teille täysin vapaaehtoista.

Luottamuksellisuus, tietojen käsittely ja säilyttäminen

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti henkilötietolain edellyttämällä tavalla. Tutkimustiedostoa säilytetään siihen saakka, kun tutkimuksen tulokset on analysoitu ja julkaistu.

Vapaaehtoisuus

Voitte keskeyttää osallistumisenne missä tahansa opinnäytetyön vaiheessa ennen sen päättymistä ilman, että siitä koituu Teille mitään haittaa. Voitte myös peruuttaa suostumuksenne, jolloin teistä kerättyjä tietoja ei käytetä enää tutkimustarkoituksessa.

Vakuutukset ja korvaukset

Tätä opinnäytetyötä varten teitä ei ole erikseen vakuutettu. Osallistumisesta ei myöskään makseta korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tämä opinnäytetyö julkaistaan joko raporttina tai artikkelina. Teillä on halutessanne mahdollisuus saada julkaisu sähköisenä sen julkaisemisen jälkeen ottamalla yhteyttä korkeakouluun: Diakonia-ammattikorkeakoulu / Ikali Karvinen, puhelin: 040 509 80 50.

Lisätiedot

Pyydämme teitä esittämään kysymyksiä opinnäytetyöstä sen tekijälle itselleen. Mikäli teillä on kysymyksiä laajemmasta kokonaishankkeesta, voitte olla yhteydessä Diakonia-ammattikorkeakouluun: Ikali Karvinen, puhelin: 040 509 80 50.

Opinnäytetyöntekijän yhteystiedot

Yhteystiedot:

Sanna-Mari Väisänen

sanna-mari.vaisanen@student.diak.fi

LIITE 3: Osallistujan suostumus

Opinnäytetyö – YHTEISEN PÖYDÄN ÄÄRESSÄ; Ruoka-avussa asioivien ihmisten sosiaaliset suhteet osallisuuden vahvistajana ja toivona tulevas- ta

Minua on pyydetty osallistumaan yllämainittuun opinnäytetyöhön tiedonantajana ja olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa opinnäytetyöstä ja mahdollisuuden esittää siitä kysymyksiä joko suullisesti, puhelimitse tai sähköpostitse.

Ymmärrän, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista, ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä perua suostumukseni milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti eikä henkilöllisyyteni tule ilmi tutkimustuloksia raportoidessa.

Ymmärrän, että voin keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumiseni missä tahansa sen vaiheessa ennen sen päättymistä ilman, että siitä koituu minulle mitään haittaa. Voin myös peruuttaa tämän suostumuksen, jolloin minusta kerättyä tietoa ei enää käytetä. Ymmärrän kuitenkin, että jo tallennettuja tietoja ei voida poistaa tutkimuksesta vetäytymisen jälkeen, jos tiedot on jo ehditty analysoida.

_____.____.201__

_____.____.201__

Suostun osallistumaan opinnäytetyöhön: Suostumuksen vastaanottaja:

Osallistujan allekirjoitus

Opinnäytetyöntekijän allekirjoitus

Sanna-Mari Väisänen

Nimenselvennys

Opinnäytetyöntekijän nimi tähän

Osallistujan syntymäaika

Osoite

Tämä suostumuslomake tuhotaan silloin, kun opinnäytetyön aineistot tuhotaan ja kun opinnäytetyö on hyväksytty ja julkaistu

LIITE 4: Tiedote havainnoinnista

Hei,

Olen **Sanna Väisänen** ja opiskelen Diakonia- ammattikorkeakoulussa sosiaalialan ylempää amk - tutkintoa. Teen tarinallisen opin- näytetyön Yhteinen pöytä- hankkeelle, ja oppinäytetyöni käsittelee ruoka-avussa asioivien ihmisten sosiaalisia suhteita ja niiden merkitystä. Kartoitan myös ihmisten tulevaisuuden näkemyksiä elämästään.

Tarkoitukseni on kerätä ruoka-avussa asioivien ihmisten tarinoita haastattelemalla. Olen todella iloinen, jos haluat vapaaehtoisena osallistua oppinäytetyöni tekemiseen. Ollessani paikalla, voimme keskustella oppinäytetyöstäni ja mahdollisesta osallistumisesta siihen.

Ystävällisesti,

Sanna Väisänen

sanna-mari.vaisanen@student.diak